

Budapest, április 19-én 1874.

16-dik szám.

ELŐFIZETÉSI FÜLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft.
Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft.

XXI. évfolyam.

HIRDETÉSEK DIJA: Egy ötször hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri igrtatásnál 15 krajczár; többszöri igrtatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden igrtatás után 30 krajczár.
Kiadó-hivatalunk számára hirdményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos. Wollzeile Nr. 22 és Haasenstein és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10.

KAULBACH VILMOS.

KAULBACH VILMOS.

1805 — 1874.

izonyára korának egyik legkiválóbb alkotó szelene s a német festészetnek ez időkben fejedelme szállt sirba e hó 7-én Münchenben. Kaulbach neve a műtörténelem legelőkelőbb bajnokai közt lesz följegyezve, s a német művészet büszkén fog rá hivatkozni. München, melyet az ujkor Athenjének szeretnek mondani, méltán tanusította a nagy részvétet a f. hó 10-kén történt temetésnél, mert az Izár eme városának híréhez sokat szolgáltattott Kaulbach művészete, s az ottani festészeti akadémia látogatása leginkább ő miatta lett vágyteljessé, Piloty működése mellett.

Nyomban követte ott a nagy Cornelius, a történelmi festészet eme kitűnőségét, kinek tanítványa is volt, s mindenestre egyik leghatalmasabb tényezője lett a németországi képzőművészet nagy lendületének s a művészi viszonyoknak, melyek Münchenben létesültek, s melyek ingerlővé tették a fejedelmekre a moecenásságot.

A ki Kaulbachot, a festőt, kezében ecsettel képzei, az meglehetősen csalódik. Utóbbi időkben már alig volt kezében ecset, mert ő nem a színek, hanem a rajzbeli szépségek és kompozíciók mestere volt. Puha ónnal, fekete krétával, szénrel, vagy egyszerű fekete festékekkel rajzolt, kisebb képeknél pedig csak tollal. Csak korábbi években készített néhány képet olajfestésbe, s ezek közt több arczkép van. Még ama nevezetes falfestményekből is, melyek München fejedelmi csarnokait és középületeit, továbbá a berlini új muzeum lépcsőházát ékítik, alig festett ő maga valamit, hanem az ő kompozíciói és utasításai után tanítványai festették és színezték. Legszívesebben kartonokat rajzolt, életnagyságu alakokkal, eszmei magvassággal, a rajzbeli szépségek erőteljességével.

Tárgyait a történelemből merítette, s azokhoz általános eszméket, tendenciákat kötött. Ritkán elégedett meg azzal, mit a tárgy önkényt nyujthatott, a közvetlen drámai hatással. Ohajtott valamit nyujtani a jelen nemzedék érzületéhez is, harmóniába hozni a multat a jelennel, vagy jelezni az általános tanulságokat. Nem egyszer egész korszakot festett, egyetlen darabban. Csak ritkán maradt a drámai közvetlenség mellett oly szigoruan, mint „Julius Caesar halála“ ábrázolásánál, melyet bírálói legszebb alkotásának találnak. A „reformáció“ fölűntető műve (a berlini muzeum lépcsőházának falán) a tudományok és művészetek föléledése, a hitujítók, a festők, a szónokok, a tudósok, a költők elevenülő csoportjaival. „A babiloni torony“ az emberi fajoknak különszakadása. A „Nero“ a dobzódo hatalom harcza a világot újja teremtő keresztyén-séggel. A „Hunnok harcza“ a fajbéli elkeseredés küzdelme, mely az elhunytakat is felkölti hideg sirjaikból, hogy segít-

sék az élők csatáját. Olykor polemiát is rajzolt. Ilyen a „Halál-tánc“, mely több rajzban az egyház ellen irányul, vagy ilyen „Arbuez Péter“, ugyanaz a spanyol inquisitor, kit pár év előtt szentté avattak Rómában, mikor aztán Kaulbach a vallási fanatizmust, az egyház romlottságát festette le Arbuezben. É hatásos képet lapunk is közölte. (L. „V. U.“ 1872. évf. 4. szám.)

Kaulbach nem annyira műveinek mélyértelműsége által hatott, mint a művészi előadás s jól fölhasználott mellékes eszközök által. Tendenciájának szemléltetővé tételére ép oly találékony volt, mint biztos azok értékesítésére. Észmekörét gyorsan fölhaladjuk, ha műveit látjuk, s a festett frázisok hatását sem hárihatjuk el. Az ő művei sokak számára készültek, s ő maga is többször úgy nyilatkozott, hogy a festő nemcsak művészek számára dolgozik, hanem a nagy közönség számára is; hogy pedig ennek figyelmét megragadja, azokhoz is kell intézni valamit, s e valami kitalálása a leleményességtől függ. Legáltalánosb hatása Kaulbachnál a rajz tökélye. Az alakokban nem kereste az eszményiést, de a meglevő természetességet annál szebben rajzolta.

Bírálói sokszor megrótták, hogy műveiben áradozó, nem tud korlátot tartani, s előadásában a mellékes epizódok oly nagy szerepet játszanak, hogy egy-egy művét több önálló képbe lehetne foglalni, s hogy mikor egy képet alkot, abban minél több ötletét fölhasználja, ekkép elvonva a figyelmet a kép magvától, vagy mellékes kisarjadzásá téve azt is. De a tartalmasságot, az értelmes fölfogást mindenki elismerte, nem egyszer a phantázia rovására.

A nagyobb kompozíciók mellett foglalkozott Kaulbach jeles költők műveinek illusztrálásával is, s készített rajzokat egy pár népmeséhez. Shakespeare-től több színművet illusztrált, de mivel bírálói mindig a phantázia hiányát emlegették, abba hagyta ezeket. Göthe, Schiller, Klopstock, Wieland stb. illusztrációjából igen sok jelent meg, s ezek el vannak terjedve Németország határain kívül is. Egyik legnevezetesebb illusztrációja Göthe „Reinecke Fuchs“-ja, melyben az állatképek emberi érzületeket, kifejezéseket és indulatokat tüntetnek föl. Ez illusztrációk majd minden német családnál fölhalálhatók. Átalában Kaulbach művei nagyon elterjedtek mindenfelé, metszvények és fényképi másolatok után. Nálunk a „Hunnok harcza“ (melyet néhány év előtt Székely József „Szépirodalmi Közlönye“ adott ki mellékletül) ismeri mindenki.

Népszerűsége igen nagy volt egész Németországban, s Münchenben, mint a festészeti akadémia tanárát, majd meg (1849-től) igazgatóját jónevű művészek is fölkeresték, hogy közelében gyarapodást nyerjenek. Teljes mértékben bírta az udvar kegyét is.

Még alig néhány hónapja, hogy művészi pályájának jubileumát ünnepelte, mikor a bajor király sajátkezűleg irt levélben fejezte ki a nagy művész iránt az elismerés legmelegebb szavait. A kholera-járvány áldozata lett, mely Münchenben az utóbbi napokban ismét föllepett, s elragadta e kiváló szellemet is, mely még teljesen ruganyos és munkabíró volt. Kaulbach 69 éves korában halt meg, 1805. okt. 15-én születvén Arolsenben, a Waldeck

hercegségben. Atyja szegény ember volt, noha mint ötvöst, drágaságok vették körül. Némi rajzbeli oktatást Kaulbach már az aranyműves boltban nyert, mit saját határozott hajlamai által is gyarapítván, mikor 16 éves korában a düsseldorfi festészeti akadémia ment, már meglehetősen készütséggel kezdte meg a rendszeres tanulmányokat. A jónevű Mosler tanár ismerte föl legelőször a kiváló tehetséget, s fölívta arra Cornelius igazgató figyelmét is, a minek többi közt az a jó következménye is volt, hogy az ifju, mint házi rajztanító a jobban fizetett órákhoz juthatott, sőt nem-sokára egy westfáliai templom számára már oltárképet is festett, egy Máriát, mely körülbelül első műve. Cornelius Lajos király Münchenbe szólítván, a nagy mester 1826-ban Kaulbachot is oda hívta, s az ifju mesterének utasítása szerint festette az Odeon-terem mennyezetére Apollót, a muzsáktól körülvéve; majd a királyi kert arkadjainak falfestményeit bízták rá s néhány szintén tehetséges fiatal művészre. A Rajna, Majja, Duna és Izár folyók allegóriája, valamint Bavária itt az ő művei. Nagy hatást tett 1828-ban egy realisztikus képe, az „Örültek háza“, mely a düsseldorfi tébolydában tett látogatásainak eredménye s az emberi szellem fölhaborodásait, betegeskedéseit tünteti föl egy csoport számalomra méltó alakjain. Igazi hírnevét azonban a „Hunnok harcza“ alapította meg, melyet az 1837-iki év egyik legnevezetesebb művészi eseményének tekintettek, s méltán. Majd egy heroikus kompozíció és első nagy olajfestménye következett: „Titusz és Jeruzsálem pusztulása.“ Ezt gyorsan követték többi alkotásai: „A szent sir megszabadítása a keresztesek által“, „Anakreon és kedvese“, „Krisztus a pokoltornáczában“, stb. 1841-ben IV. Frigyes Vilmos porosz király a berlini új muzeum lépcsőházának falfestményeit bízta Kaulbachra, ki világtörténelmi tárgy hat kompozíciót (ezek közt van a „Reformáció hatása“) készített e czélból, a história bölcsészettét tüntetve föl azok által. Közben Olaszországban is utazott, de a festészet régi herosainak benyomása nem változtattak mitsem az ő eredeti modorán.

Legutolsó alkotása a keresztyéneket üldöző „Nero“, mely e pillanatban Budapesten van, az országos képzőművészeti társulat termeiben, s melyet mi is bemutatunk.

Kaulbach „Nero“-ja a történelem oly epizódjának fölűntetése, mely úgy, a mint ábrázolva látjuk, nem történt meg, s melyben a művész szabadon csoportosított össze különféle eseményt, hogy egész kort tüntessen föl egyetlen keretben. Az emberiség történelméből ama hosszabb időkre terjedő korszak ez, midőn a pogányság érintkezik a jövendő korszakkal, a keresztyén-séggel. Még hatalma polczán áll a világot uraló római császárság, de már a dobzódoak, a mánor, a fajtalanúság karjába veti magát. Pedig Rómában már nemes eszmékert hevülnek ezek, a katakombákban a szelidség és családiaság tanait hirdetik, s hirdetik oly fenhargon is, hogy azok elfojtására kell gondolni, s foglalkoztatni a hatalomittas császárság bakóit. A képen két tábor áll szemközt, a pogányoké, mely egy kicsapongó caesar szeszélyeinek hódol, s a keresztyéneké, mely nemes eszméit a kínos halállal szemközt is vallja. Péter apostol keresztre feszítették, de Pál büszke alakja férfiasan hirdeti tovább az emberiséget megújító eszméket, s nem retenti el a lictor, ki a veaszőnyalábbból már bárdját oldja ki. A tivornyázó hatalom áll szemközt a vértanúsággal.

A kép csoportozataiban az akkori kultúrnépek képviselőit is fölhaladjuk: a rómaiakat; a

lépcsőzetesen oldalt a germánokat s Pál körül görögöket és zsidókat, kikből egy csoport a keresztben fejfelé aláfelé feszített Péter mellé is jut.

Nero már nem is caesar, hanem félisten, Apollo jelmezében és ennek sugaras koronájával. Valóban, környezetét úgy fogadja, mint félistent. A tyrannus énekel s egyik kezével lantot penget, másik kezével pedig fölkoszorozott serleget emel. Riadás kíséri énekét, Tigellius római prefectus alázatosan tapsol, a ledér hölgyvilág ujongva tárja ki bájait, s az oszlopok közül is a mámor serlegével int Nero felé. A germán testőrök mogorván állanak, s a senatoroknak Nero jobbján álló csoportja boszus baraggal áll ott, néhányan el is fordulnak. Ez a forrongó vész jele. A lépcsőzetesen mindjárt egy keresztény nő fekszik legyilkolva, két kis gyermekével.

A féktelen orgia mámoros képe hirtelen átmege a kinszenvedések és siralmak képébe. A csarnok alsó lépcsőinél már a vesztőhely kezdődik, hol a Róma fölgyújtásával vádolt keresztények fogadják és várják a halált. Az esdő szózatért esdeklőt a böhér korbácsa veri vissza. A baloldal előterén mindjárt keresztthez kötött keresztényeket látunk. Egyikhez az anya utolsó bucsúcsókra emeli gyermekét, mert már a kereszt tövével föl van halmozva a fa, s ott ég a tűz, mely a máglyát föllobbantja. Pétertől hívei vesznek búcsút, csókokkal illetve a keresztre feszítettet. A kép jobb sarkában fiatal keresztény leányok mutatnak rémülten és néznek megvetéssel a lépcsőzetre, hol egy fiatal keresztény leány — élete megmentésére, — rászánta magát, hogy a caesar papnői közé áll. Mögötte anyja küzd a szégyenteljes kétségbeeséssel. A leány egyszerre megáll, s összehuzza testén a lepleket.

Ez Kaulbach utolsó nagy kompozíciója.

A pénzesználás mestersége.

(B u r u m fölolvastán.)

(Folytatás.)

Légy állhatatos! — Ha egyszer a helyes uton vagyunk, állhatatosan kell azon előre haladnunk. Azért hozom ezt itt föl, mert vannak emberek, kik ugyyszólva már „a világra is fáradtan jönnek“ vagyis természetöknél fogva tunyák s nincs bennök önbizalom és kitartás. Hanem e jó tulajdonságokat könnyen magukéivá tehetik — csak épen akarniok kell.

Ez a fáradhatatlan előre törekvés, ez a szilárd elhatározás, mely az erélyt megbénító csüggettséget lelkünkbe férkőzni nem enged — ezek azok a szükséges jó tulajdonok, melyeket okvetlenül meg kell szereznünk.

Mily sokan vannak, kik már majd hogy el nem érték összes vágyaik netovábbját, de a czélnál önbizalmukat elvesztvén, tetterejök ellankadt és a pályadíjat örökre eljászották. Shakespearenek kétségtelenül igaza van, midőn így szól:

Az emberek dolgának árja van,
Mely habdagálylyal boldogságra visz,
De elmulasztva, teljes életök
Nyomorban, s zátonyok közt zárva teng.

Mig töprenkedel, egy merészebb kéz nyul a pályabér után s elragadja előled azt. Jusson eszedbe böles Salamon eme mondása: „Ki lassu kézzel dolgozik, szegénynyé lesz, ellenben a gyors kéz gazdaggá tesz.“

A kitartás legtöbb esetben önbizalmat jelent. Sok ember mintegy a természet által van úgy alkotva, hogy szerencsétlenséget képzeljen ott is, a hol annak színe sem látható. Ekkor aztán fűtől-fától tanácsot kérnek, ingadoznak erre-arra minden kis szélfúvásra, mint a nádszál; mindig a mások fejével gondolkoznak és önnön ma-

gukban sohasem bíznak. Pedig a meddig az embernek önbizalma nincsen, addig kedvező sikerről még csak nem is álmodhatik. Magam ismertem olyan embereket, a kiket nagyobb mérvű pénzbeli veszteségek sujtván, maguk végezték ki magukat, mert azt hitték, hogy szerencsétlenségüket soha sem lesznek képesek kiheverni. De másfelől meg ismertem olyanokat is, a kiket a legnagyobb pénzügyi csapások értek, hanem azért törhetetlen kitartásukkal, — melyet abbéli erős hitök támogatott, hogy helyesen cselekednek, és hogy az isteni gondviselés börtü után derűt szokott reánk bocsátani — mégis szerencsésen kigázoltak minden veszedelemből. Ily eseteket az élet mindenféle viszonyai közt eleget találhatunk.

Vegyünk föl például két hadvezért, kik mindketten a legelső hadászati tanítéletben nyertek nevelést s mesterségüket mindketten igen jól értik; de az egyikben van önbizalom, a másikban pedig egy csepp sincsen és így több mint bizonyos, hogy csakis az előbbi fogja kitüntetni magát hivatásában, míg az utóbbi okvetlenül hátra fog maradni. Tegyük föl azt az esetet, hogy mentközben véletlenül e kiáltás hangzanék: „Jön az ellenség s ágyúi is vannak!“ A tétovázó hadvezér így szólna: „Micsoda? Ágyúi is vannak! Meg kell állítani az egész legénységet!“ Neki hosszabb időre van szüksége, hogy mindent jól megfontoljon; de az a drága idő, melyet így elveszteget, romlását fogja előidézni. Ellenben a bátor és önmagában bizni tudó hadvezér nekiront a veszélynek s még az ütközet zajában is, a mikor az ágyúk dörögnek s a sebesültek és haldoklók betöltik jajaikkal a levegőt, hű marad elvéhez és rettenthetetlen vakmerőségével utat tör magának. A ki közelében állana, ezt hallaná tőle: „Győzünk vagy meghalunk, de hátrálni nem fogunk soha!“

A mit teszesz, tedd egész erődből! — Dolgozzál azon, ha szükséges, éjjel-nappal, mozgass meg érette minden bokrot s a mit azonnal megtehetsz, soha egy óráig se halaszd el. Az a régi példabeszéd, hogy „minden a mi megérdemli, hogy megtegyük, azt is megérdemli, hogy egészen tegyük meg“ — tökéletes igazságot foglal magában. Sok ember gyűjt vagyont azáltal, hogy minden dolgának maga látutána és mindent egészen elvégez, míg szomszédja teljes életében szegénynek marad, mert mindent csak félig-meddig csinál meg. A nemes nagyra való, tetterő, szorgalom és kitartás multhatatlanul szükséges tulajdonságok az életben való boldogulásra.

A szerencse többnyire a bátraknak mosolyog és sohasem segít az olyan emberen, a ki maga is nem igyekszik magán segíteni. Hiába töltjük az időt várakozással, mint Micawber ur, míg a sült galamb a szánkba repül. Az ilyen emberek számára e kettő közül valamelyik bizonyosan elkövetkezik: vagy a szegények háza, vagy az adósok börtöne (a hol van!); mert a restség rossz szokásokat szül s az embereket rongyokba öltözteti. Egy szegény tekergő, ki vagyonát elpocsékolta, így szól egy gazdag emberhez:

„Kitaláltam már, hogy mi módon lehetne az egész világon mindenkinek elég pénze, t. i. úgy, hogy valamennyi pénzt egyenlően osztanának föl az emberek közt; ennek valamikor meg is kell történnie s akkor mindnyájan boldogok leszünk.“

„Hát aztán ha mindenki olyan lenne, mint ön“ — volt a felelet — „s két hónap alatt mindenét elpazarolná, mi történnék azután?“

„Könnyű azon segíteni: megint megosztzkodnánk; s valahányszor valakinek a pénze elfogy, mindannyiszor újból elosztanók azokét, a kiknek még van.“

Egy londoni ujságban közelebről olvastam egy efféle böleskedő gézengúzról, kit egy kosztházból kidobtak, mert sohasem tudott fizetni; kabátja zsebéből egy papíresomag nyult ki, melyen, a mint közelebről megvizsgálták, egy általa föl-talált terv volt följegyezve, hogy miként lehetne az angol államadósságot egy krajczár költség nélkül kifizetni. Ugy kell cselekednünk, a mint Cromwell mondá katonáinak: „Soha se bízzatok magatokat csupán az isteni gondviselésre, hanem tartások szárazon a puskaporotokat mindenkor!“ Kiki vegyen részt a maga dolgában. Különbben soha sem fog neki jól sikerülni. Mikor egy éjjel Mohammed hadsergével a sivatagon táborozott, egy fáradt vitéztől ezeket hallá: „Eloldom tevémet s isten őrizetére bízom!“ — „Nem, nem!“ — kiáltá a próféta — „kösd meg csak jól egy fához a tevédet és azután bizd az isten oltalmába!“ Mindent magad tégy meg, a mit megtehetsz és csak a többit bizd a gondviselésre vagy szerencsére, vagy bárminek nevezd is azt.

„Tégy mindent a magad erején!“ — A mester szeme gyakran többet ér tizenkét legény kezénél. A dolgok természetében fekszik, hogy egy segéd ritkán, vagy talán soha sem lehet olyan hű főnökhöz, mint a főnök maga. Sok főnöknek volt már alkalmja tapasztalni, hogy alkalmazottjai olyan lényeges pontokat hagytak figyelmen kívül, melyek a tulajdonos figyelmét nem kerültké volna el. Senkinek sincs joga megvárni, hogy munkálkodása eredménydús legyen, ha ő maga nem sokat ért üzletéhez; már pedig üzletét az olyan ember sohasem fogja tövéből hegyére ismerni, a ki maga is hozzá nem lát és tapasztalásból nem igyekszik azt kitanulni. Ha gyáros valaki, üzletének aprólékos részleteit személyesen kell megtanulnia: mindennap tanul egy keveset s úgy fogja találni, hogy majd mindennap elkövet egy-két hibát. Hanem e hibák előnyökké fognak válni, csak a szerzett tapasztalatokat vegye komolyan szívére.

Én abban a véleményben vagyok, hogy miként Cuvier, a francia természetvizsgáló mondotta, mindenkinek alaposan kell értenie a maga foglalkozását. Cuvier oly járatos volt a természettudományokban, hogy valamely álatnak egyetlen csontjából, avagy csupán csontjának egyetlen kis darabjából is azonnal képes volt az illető állat egész alakját képzeletben összeállítani és lerajzolni, habár arról az állatról talán soha sem olvasott is semmiféle leírást. Egy napon tanítványai megkísérlették, őt valami uton-módon rászédni. Egyikök tehénbőrbe burkolózott és a tanár asztala alá rejté magát, mintha valami új fajta állat lett volna. Mikor a tudós a terembe lépett, kérdezte néhány hallgatója, hogy vajjon miféle állat lehet az ott az asztal alatt? Az állat erre mindjárt megszólalt és ezeket mondá: „Én az ördög vagyok s téged azonnal fölfalak!“ Cuvier a esodaállatot természetesen mindjárt valamelyik állatországi osztályba kívánta sorozni s miután

NERO ÉS AZ ÜLDÖZÖTT KERESZTYÉNEK. KAULBACH VILMOS kartonja után.

(Az eredeti jelenleg a magyar képzőművészeti társulat kiállításában van.)

közelebről szemügyre vette, egyszerűen így szól:

„Hasított paták: füevő! Azt te nem teheted!”

Cuvier igen jól tudta, hogy hasított körmű állat csakis füvel, szénával, tehát növény táplálékkal él s ennél fogva húst nem is eszik; ez iránt tehát meg lehetett nyugodva.

(Folyt. követh.)

A szoroskői orosz támadás.

(Jelenet az 1849-diki szabadságharczából).

LEHOCZKY TIVADAR-tól.

Elfeledhetlen lesz történelmünkben a végzetes 1849-diki év kezdete, midőn Windischgrätz Alfred, császári tábornagy és fővezér, mint győző vonult be sereggel Budapestre, míg nemzeti kormányunk sietve Debreczenbe költözött. Tudjuk azt is, hogy a december 2-ki trónváltás után készített új haditerv szerint Windischgrätz a Duna jobbpartján három hadtesttel Buda felé, e folyam balpartján herceg Schwartzberg tábornok egy más hadtesttel Pest felé, Simonics tábornok Szilézia felől a Garam felé, Nugent a Dunántulra, gróf Schlick Ferencz Kassára s Göcz és Jablonovszky tábornokok szintén tekintélyes seregekkel a Vág-völgybe törvén: e tömérek seregeknek az a kitűzött célja volt, hogy öszmüködőleg a magyar honvéd sereget rövid időn megsemmisítsék; mely tervezet s képzelt eredményről nem is kétkedtek hazánk ellenei, kik kárörvendve várták a hirt a csakhamar bekövetkezendő katasztrófáról, mely az önállóságaért és szabadságért küzdő nemzet leigázásáról és a győzhetetlennek tartott ausztriai sereg dicsőségéről szóljon...

És ime a sors könyvében mindez másképp vala megírva. Az 1849-ik február havában a magyar sereg előnyére kezdett az elvetett harci koczka fordulni s csakhamar egyik diadala a másikat követé. Február 26—27-én kezdett az ujonnan szervezett honvédsereg Dembinszky Henrik vezérlete alatt, a megállapított támadó munkálati terv folytán, Kápolnánál az ellenéggel mérközni; majd a febr. 24-ki cibakházi ütközet után Görgei Arthur tábornok ideiglenes fővezetése alatt március 5-kén Damjanics János tábornok Szolnoknál a császári sereg egy részét megvervén, attól 11 ágyut, 20 tár-szekeret, lőszert, a 2-ik vasas-ezred pénztárát elfoglalta és tömérek foglyot ejtett; majd a Debreczenből kiindult és március 27-kén Poroszlónál a Tiszán átkelt s Tiszafürednél öszpontosított 45 ezer gyalog, 8100 lovas, 182 ágyu és 1 röppentyű-ütegből álló s jól fegyverzett magyar honvédsereg új hadjáratra indulván, csakhamar, ápril 2-kán megverte az ellene álló császári tekintélyes sereget Hatvannál, hol Schlik tábornagyot Lichtenstein és Parrot tábornokok gyámolták; ápril 4-kén Tápió-Bicskénél Klapka György vitéz honvédeknek szuronyai diadalmaskodtak, hol különösen a 3- és 4-dik, hőieségéről ismert veres sapkás zászlóaljnak ismét kitüntek vitézségükkel; ápril 6-kán Isaszegnél Görgei, Damjanics és Aulich nyertek győzelmet Jellachich, Schlik és egyéb parancsnokok alatti hadtesteken; majd tovább az ország központja, a főváros felé szorítva a megingatott cs. főseeret, ápril 10-kén Vácznál győztek vezéreink az ellenségen, mely alkalommal Görz cs. tábornok lelte hősi halálát; tovább ápril 19-kén Nagy-Sarlónál nyert Klapka diadalt Wohlgenuth és Csorich hadai felett, mely utóbbit az új cs. fővezér Welden tábornagynagy rendelte támogatására, s e győzelem következtében a megvert ellenség egy része Érsekújvárnak, más része pedig Párkány felé futott; s midőn végre hadaink ápril 24- és 25-kén még Komáromnál is megszálászták a vár ostromlását vezetett Simonics cs. tábornok hadait és vérszemmet nyert seregeink az ország egyéb részein is vitézül harcoltak, ápril 14-kén kinyilatkozatta a magyar kormány Debreczenben a függetlenséget s az uralkodóház trónvesztését; később (májushó 21-kén) Buda vára is rövid

ostromlás után bevétel, s az új év táján az országba kilencz oldalról fennhéjázva bevonult ellenség úgy szólván minden oldalról nagy veszteséggel visszaverettetett.

Egy diadalunk folytán belátván a cs. kormány, hogy önerejéből Magyarországot leigázni nem képes, sürgeté az orosz intervencziót, mely iránt már elébb, de főleg ápril hónapban az akkor szenvedett veszteségei után sürűbben folytak az alkudozások az osztrák és orosz kormányok közt, s mi végből Berg orosz tábornok, a császár segédje (s a kegyetlenségeiről elhíresült későbbi lengyelországi parancsnok) még ápril 20-kán Olmützbe utazott.

Az orosz fegyveres segedelem igénybevételét Magyarországon május 1-jén adta köz tudomásra Bécsben az osztrák kormány, míg Miklós császár május 8-ki hirdetményében közlé ebbeli elhatározásait népeivel, abban istent híván segítségül „az igaz ügy” támogatására s az általa is közös ellenségül tekintett fölkelte magyarok legyőzésére.

A szövetséges hadak ellenében, az intervenczió hírére, a csüggedést nem ismert magyar kormány is erélyes készülődést tett és új hadakat gyűjtött: minden fegyverfőgható férfi, ifju, sőt 14 éves fiúk is siettek az ujonnan alakított honvédseregbe, s midőn a kormány értesült, hogy gróf Paskovits Eriavánszki tábornagy és varsói herceg fővezérlete alatt a főserég Duklúnál s egy másik hadosztály Sasz tábornok alatt az Arvavölgyen keresztül a bányavárosok felé tart, míg Lüders tábornok egy harmadik sereggel Brassó és Szabennél Erdélybe ront, s a visszavonult ausztriai seregek is Olaszországból bevont régi gyakorolt csapatokkal s tömérek ujonczokkal szaporítottak, máj. 18-ki hirdetésében föl hívást bocsátott ki az ország népéhez, hogy az élet-halálra való harcra föl költse azt; kihirdeté a keresztes háborút Felső-Magyarországra, megrendelte, hogy május 27-től kezdve három héten át minden ünnepen és csütörtökön az egyházakban buzdító beszédek és imák tartassanak, s ekkor a harangok napjában kétszer meghuzassanak; hogy június 6-kán az országban közönséges böjt tartassék, s hogy a muszka elől minden élelem idejekorán elhordassék, minden marha elhajtassék... Utasítottak a törvényhatóságok, hogy népfölkelés esetében a nemzetőrök annak alapjául szolgáljanak; a merre az ellenség közeledik, az utak járattalokká tétessenek, a hidak, átjárások pusztitassanak, a szorosok torlaszoltassanak el...

S a rettegett muszka sereg, melyet Miklós császár Duklúnál a határhegy ormán megállított, június 14-én csakugyan átlépte az ország határát, a szepesi Kárpát nyergén, Rüdiger tábornok vezérlete alatt; míg június 17-kén Paskievits vezérése alatt a főserég a duklai hegyháton s a Sáros megyébe nyíló szorosokon át, melyekben a magyarok által emelt, de fedezetlenül hagyott torlaszokat a nagyszámu utászok hamar szétszörták, Sztrapkó s folytatólag Eperjes felé tartott, hogy Kassánál a Szepesség felé indult hadtesttel egyesüljön, hol valóban a sereg június 24-kén mintegy 110 ezerre gyűlt össze; azonban elővigyázatból utjában mindenhol, így Bártfán, Eperjesen s a sánczokkal megerősített Alsó-Sebesen erős őrséget hagyott hátra a végből, hogy a duklai szoroson át a tábor részére Galiczián át szállított élelmezése biztosítva legyen, mert a két szövetséges kormány közt keletkezett szerződés szerint, az orosz sereg élelmi szállítmányának költségeit az osztrák kormány tartozott viselni; e végből eleinte megszámlálhatatlan szekér özönlött be Kassára felé, melyeken az élelmi szereket galicziái tárból az orosz sereg után szállították.

Itt azonban az osztrák császári biztosul kinevezett gróf Zichy Ferencz közvetítésé folytán, az ország belsejébe indítandó orosz sereg könnyebb élelmezése végett, június 25-én abban történt a megállapodás, hogy a kassai főhadiszállásról Paskievits rendeletet bocsátott a hadak parancsnokaihoz, megengedvén nekik, hogy élelmi szereket készpénzért a lakosoktól követelhetnek, vagyis: requirálhatnak.

Az orosz katonaság főélelmi czikke a kétszersültből állván, itt elegendő kenyér hiányában hushoz kelle szoknia, mi eleintén, a kholera különben is dühöngvén, kissé hátrányosan

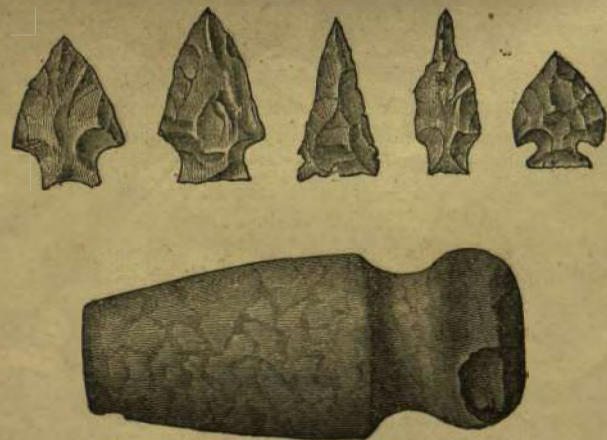
hatott rá, úgy hogy töméreken a rögtönzött kórodákba s onnan a föld alá jutottak; s ennek folytán falánkságukban a közlegények a nyers főzéléknek, tőknek s ugorkának nagyobb becsét tulajdonítottak, mint a husnak, mi azután még inkább tizedelé őket.

(Folyt. követh.)

Az emberi nem legrégebbi nyomai.

(Dr. Thomé könyvéből.)

Az emberi nem, aránylag, igen fiatal lakója a földnek. Számtalan, talán sok millió éven át viselte már hátán a föld az állatokat és növényeket, midőn az ember rajta megjelent. Ott feküsznek, mélyen a föld belsejében, gyakran kemény kőbe temetve az állatok és növények maradványai, melyek az ember fellépését megelőzték. Pusztá lenyomatok ezek néha, melyeket számunkra az ásványanyag tartott fön, majd kövületei az egykor szerves lényeknek, majd maradványai a keményebb részeknek, pl. a csontoknak, melyek mai nap is nemcsak az őskori szervezetek lételet bizonyítják, hanem lelhelyeiknél fogva, legalább viszonylag, korokra is engednek következtetni. Az őskori állat- és növényalakoknak a földrétegek legmélyében megtartott s így legrégebbi nyomai igen egyszerűek; de tökéletesebb és tökéletesebb szervezetek jelentek meg és tűntek el később, hogy a még tökéletesebbnek engedjenek tért, mi végre, a legutóbbi földkorszakok egyikében, a mennyire jelenleg tudjuk, csak a nagy glätscher-korszak után, jelent meg az ember. Csak a legfiatalabb korszakot jellemző, kihalt vastagbőrű és ragadozó állatok-, a mi házi állataink jelenleg elpusztult őstörzseinek s most csak északon élő állatoknak maradványai között találtak meg az ember szereplésének nyomait, eltemetve a történelem előtti időben kitöltött meder iszaprétege alá, összehordva valami vizár által barlangokba, melyekbe folyó emberemlékezet óta nem jutott soha. Durva, kőből készített balták és ékek képezik az emberi művelődés kezdetének legrégebbi bizonyítékait, melyekhez járulnak még más mesterségesen faragott vagy fáradságosan csiszolt kőeszközök: az apró, éles nyílhegyektől kezdve egészen a hatalmas, átfurt kőkülapácsig. (L. a mellékelt ábrákat.) Mily

Indián kőeszközök New-Jersey-ből. Fön nyíl- és lándsábegek, alul egy „tomahawk.” Hasonló ob-idian eszközöket nálunk is több helyen találtak.

különbség amaz esetlen kő- és a mi tökéletes vasból készült fegyvereink és eszközeink között! A kő- és vaseszközök használásának korszakai között azonban van egy időszak, melyben ezek helyét a bronz (vagyis inkább a réz) pótolta, azért a kő-, bronz- és vas korszak elnevezések által három műveltséget jelző korszakot és ezek egymásra való következtetését szoktuk kifejezni. A kőkorszak ismét két szakaszra oszlik: a drift- (áradmánybeli) és a barlangi ember korszakára. „Drift” angol szó az ősi áradmányok megjelölésére. Ilyen homok-, kavics- és hömpölyökből álló, sokszor hatalmas áradmány-rétegekben találtak a legrégebbi és legdurvább, csak letördelés által idomított kőeszközöket, melyek különössége kételyt támasztott, vajjon valóban mesterségesek-e vagy nem, mi végre embercsontokkal együtt találtak s annak is tudomására jutottak, hogy Ausztrália lakói és a tasmánok még jelenleg is készítenek hasonló durva eszközöket, Gondosabban dolgozott szerszámok, őszkezdleges fazekas munkák és durva csontmetszések jellemzik a barlangi ember korszakát. Ily marad-

* A jul. 1—6-ki szoroskői orosz támadása vonatkozó adatokat részben t. Erőssy Lajos, k.-b.-váraljai urad. ügyész urnak köszönöm. — L. T.

ványok együtt, vagy legalább egykoru rétegben feküsznek a kihalt (barlangi medve, oroszlán, hyena, stb.) vagy tanyát észak felé kereső állatok (iramszarvas) csontjaival. Találtak embercsontokat is ez időből, melyek részben a jelenleg Európában lakó, részben más alsóbbrendű népek típusával bírtak. Ráakadtak e csontok mellett az ősidőbeli lakmározásoknak igen nevezetűs maradványaira, a konyha-hulladékokra: összehalmozott osztrigahéjak, állatcsontok és metsző, hasító, fészítő szerszámok feküsznek egymás mellett. Későbbi időszakból valók talán az u. n. dolmák, kőépítmények, kő-sírok, melyek a keleti tenger partjaitól Holland-, Dánia-, Nagy-Britannia-és Irlandig, továbbá az Atlanti-tenger partjain egészen Gibraltárig, s végre a Közép-tenger nyugoti partjain is található. Ugyanilyen koruak azon érdekes czölöpépítmények is, melyeket legelőször (1854-ben) a zürichi tóban fedeztek fel, azután Mecklenburgtól egészen Olaszországig majdnem valamennyi tóban (Svájcban már valami 400-at) találtak. Faépítmények ezek a tavak fenekébe bevert czölöpök tetején, melyeknek czélja volt talán a rabló szomszédok támadásai és a vadállatok ellen védelmet nyújtani. Ez építmények lenyulnak egész a vaskorig s egy összefüggő sorozatot képeznek az őskortól föl a történelmi időszakig. Az ezekben talált vadállatok közül Svájcban jelenleg már eltűntek: az iramszarvas, a szarvas, a dámszarvas, a bölény, a bison, a vadkecske és a moosári tekenős béka. A házi állatok közül ismerték a kutyát, két fajtasertéat, egy kecskeszarvu juhót, a kecskét és két fajta szarvas marhát, melyek közül az egyik, a nagyobb fajta, a bölénytől, a másik, a kisebb fajta pedig a rövidszarvu tuloktól származott. Az Ázsiából származó házi állatokat és a kulturnövényeket azon régi időkben, még nem ismerték, valamint nagy részét az érczetek sem. Az újabb idők, melyet az érczetek, nevezetesen először a réz (bronz), később a vas megismerése jellemez, már a történelmi időszakhoz tartozik, azért itt nem is tárgyalható.

Azon kor, melyben az egyes földrészek lakói kő- vagy bronz-korszakukat élték, különböző, úgy hogy e kornak az egyes népekre vonatkozó meghatározása igen élénk vitákra szolgáltatott alkalmat. Így Rougemont, történelmi tanulmányokra támaszkodva, azt állítja, hogy az Alpesek, Gallia és Irland népénél a bronzkorszak Krisztus előtt a 16-ik és 7-ik század között folyt le, míg Mecklenburgban egészen a Krisztus után való 5-ik, Dániában a 8-ik, Livlandban pedig a 11-ik századig tartott. Más buvárok, e maradványok korát — ellentétben a vallásos hagyományokkal — évezredek szerint mérik. Tökéletesen bizonyos azonban, hogy Európa különböző népeinek kifejlődése sem volt egyidejű, és hogy a különböző continensek lakóira nézve, ez idő még nagyobb mértékben egyenlőtlen. Észak-Amerikában is találtak például oly konyhahulladékot, mint Dániában, csak hogy míg az európaiak eredete a legsötétebb őskorba esik, az amerikaiak bizonyosan későbbi korból valók, talán alig száz évesek.

Az emberek, kiket a földön jelenleg találunk, szervezetüknek tartósan örökölt tulajdonsága, hazájok- és nyelvükön alapuló határozott jellegük által különböznek egymástól. E különbségek szolgálnak alapul az emberi nemnek egyes csoportokra való beosztására, melyeket azután fajoknak vagy fajtáknak nevezünk.

Az ember arcza az állatokétól leginkább az által különbözik, hogy az arcz részei mintegy alávonulnak a koponya mellső része alá. Minél inkább domború ki a homlok s vonulnak hátra az állkapcsok: annál nemesebb az ember arcza. Ha emberi és állatfejeket oldalról, profilban rajzolunk s a felső állkapcsok fogszélét egyenes vonal által a fül külső nyílásával összekötjük, azután a metszőfogak szélétől ismét egy egyenes vonalat húzunk a homlokra: e két vonal egymással a különböző koponyáknál különböző szöget fog képezni (a Camper-féle arczszöglet). Míg e szög a majdnem majomszerűen előreálló állkapcsokkal bíró négereknél (lásd a mellékelt rajzot) 70°-tól megy fölfelé: az európaiaknál 85°-nyi és a görög művészek ideális szobrainál, majdnem derékszögöt képez. A kapuczinus majom arcz-

szöge 60°, a fiatal orangutáné szinte annyi, mely azonban öregébb korában, körülbelül 40°-ra fejlődik vissza. Megkülönböztetünk hosszú- és rövidfejű embereket (dolicho- és brachycephalus). A dolichocephaloknál a fej hossza úgy áll szélességéhez mint 100:72 és még kevesebbhez, a brachycephaloknál pedig, mint 100:80 és többhöz. Ezek között középformák is vannak. A rövidfejűség legjellemzőbb a lappoknál, kikhez néhány közbeszó alak után, a mongolok állanak legközelebb. Leghosszabb fejűek a négerék, hottentották, kafferek, bushmannok és az ausztráliai négerék, kikhez még az eszkimók és hinduk is sorolhatók. E két osztály mindegyike fölszlik ismét ferdefogúak- — prognathi — és

Fiatal fuiba-leány Segu vidékéről a Niger felső részén.

egyenesfoguakra — orthognathi, — a szerint, a mint az állkapcsok előrenyulnak vagy nem. Általában mondhatjuk, hogy a művelt népeknél tulnyomóan fejlődik ki a homlok, s hogy ezzel egyenes arányban csökken a fogak, illetőleg állkapcsok ferde előreállása.

E koponya-alakokkal szoros összefüggésben van az agy képződése, mert hiszen az agy a koponya-üreget tölti ki; a hosszú vagy rövid agy azonban inkább csak fajbeli, mint egyáltalán értelembeli különbségeket is képvisel. Az értelem működését a koponyának az amerikai törzseknel divatozó mesterséges eléktelenítése sem semmisíti meg, hacsak az agy, bizonyos irányban, elérheti illő terjedelmét. Ha ez nem történik s a koponya igen korán megcsontosodik, úgy hogy az agynak teljes kifejlődése nem következhetik be: akkor a kifejlődés e megakadlásának a cretinismus lesz borzasztó következménye. (Vége követc.)

Utazás a tenger alatt.

— Első rész. —

III. fejezet. — Mi fajta czet volt az?

Egy tenger alatt járó pánccél-hajó hátán találják magukat, mely csakugyan a családásig hasonlított egy aczél czethalhoz.

Most teljesen mozdulatlan volt. Három óra óta, mióta Ned rajta ült már, a legkisebb életjelt sem adta. Fénye kialuva, kerekei s kormányja mozdulatlan, gépezete pihent. De nemsokára megmozdult. Utasaink azonnal észrevették, hogy csavar-gözösön vannak. Szerencsésükre: mozgása egyelőre mérsékelt sebességű volt; s még nagyobb szerencsésükre: vízszinten uszott. Mi lesz belőlök, ha egyszer eszébe jut egészen víz alá merülni s gerinczéből egy vonalnyt sem hagyni ki a levegőn?

Azonban azt is észrevették: hogy nyugot felé viszi az új hajó s most már nevedkedő gyorsasággal. Minden remény, hogy a Lincolnnal találkozassanak s azon találjanak menekvést: ezzel megszűnt. Reggel felé még növekedett

* Jobban mondva: ferde állkapocsnak, mivel a fogak az egyenes állkapocsban is állhatnak ferden, a nélkül, hogy a fuj valóban prognath volna.

a gyorsaság, s ha Ned valamikötelet nem talált volna a hajó ormára erősítve, melybe megkapaszkodhattak, talán le is sodortattak volna. Olykor, ha szél s hab elsöndesült, mintha valami távoli dallam, vagy összhangzatos zugás hangját hallották volna a mélyből. De megnyire megrémültek, mikor reggel, a világossággal, mintha attól félne, a hajó csak sülyedni kezdett alattok s a vízbe vonulni, míg csak a legmagas részen levő kis körlap, melyen épen megállhattak, maradt ki a vízből. Szerencsére nem is sülyedt tovább. De már ók, türelmetlenül, vagy tán kétségbeesésükben, kitelhető erővel dörömböltek a fedélzeten, hogy életjelt adjanak magukról s a bennlevőkkel észrevétesék jelenlétüket. Nem is sikeretlenül. Egy kis csapó-ajtó nyílt meg hirtelen s üregében egy percze megjelent egy emberi arcz, s azonnal ismét eltűnt. Nehány percz múlva újra megnyílt a csapó-ajtó, s nyolcz kemény ficzko, álcázott arczokkal, ugrott elé s mind a hármukat fölnyalálolva, berántották a hajó üregébe s a csapó-ajtó bezárulván, mély setétségben találták magukat. Bámulások- s ijedelmükből magukhoz térve: egy perczig sem kételkedtek, hogy tengeri rablók markában vannak, kik egészen újon s félelmes gépezetökkel a tenger és utasok ijedelmeül czirkálnak a vízeken.

Szűk helyre voltak zárva, melynek alai (csak tapogatásból ítéltettek, mert a legteljesebb sötétség vette körül) vasból, vagy legalább vas lemezzel voltak borítva; tágassága néhány lépésnyi, magasságát azonban sem fejfel, sem kézzel nem érthették. Butorzatot nem éreztek benne mást, mint egy kemény fa-asztalt s öt alacsony széket.

Félóra telt el a sötétség e nyomasztó helyzetében. Ekkor egyszerre vakító világosság váltotta föl a legteljesebb sötétet. Az a villanyfény özönlötte el a szűk üreget, melyet már a Lincoln fedélzetéről is láttak volt, az úgy vélt czethal testéből kisugárzani. A szoba mennyezetén alkalmazott félgömbből áradt ki s vakító fénynyel tölté el a szűk házagot. Most megvizsgálhattak benne mindent, de szemmel sem fedezhettek föl többet, mint tapogatással. Ajtónak vagy ablaknak a vas lemezzel bevont falakon semmi nyoma. Ajtónak pedig, melyen ide bejutottak, kellett lenni, csak hogy légmentesen volt elzárva. Kivülről a legkisebb zuj, lépés vagy szó nesze nem hallatszott be, mintha minden ki lett volna halva e rejtélyes járművön.

Azonban a villanyfényt nem gyújtották hiába meg. Találkozásnak kelle következnie a hajó urai és foglyai között. Nehány percz múlva zárcsikorgás hallatszott s az észrevétlen vasajtó megnyílt. Két alak, két férfi jelent meg üregében. Egyik kisebb termetű, zömök, széles vállu, vaskos fejű, élénk s átható szemű, barna — majdnem olaj-szinű arczezal, mint a déleuropaiak. — A másik, vagy is inkább az első, mert nyilván ez volt a főnök, rendkívüli külsejű ember volt. Épen úgy lehetett 35 — mint 50 éves. Termete magas, homloka széles. orra egyenes, szája szép metszetű, fogai pompásak, kezei finomak s hosszukásak; s a mi legsajátságosb egyéni jelleget kölcsönzött arczkifejezésének, egymástól a szokottnál kissé messzebb álló szemei egyszerre a látkör egy negyedét képesek voltak beölelni s oly éles és messzi látással bírtak (utasainknak később volt alkalmuk erről meggyőződni), mely a Land Nedét, a sik tengerhez szokot czethalásztét is sokkal felülmulata. Ha szemét szorosán egy pontra szegezte, szemöldei ránczba szedődtek, két nagy szempillája összeszorult s ez által a szemfény látkörét szűkebb határok közé vonta s tekintetét annál áthatóbbá tette; az embernek, a kinek szemébe tekintett, a szive fenekén, — s a tenger homályos árjának a mélyei fenekén tudott (ugy látszik) olvasni vele.

A két idegen vidrabőrrel prémezett süveget a fókabőrrel varrt hosszú csizmát, különben tengerész-ruhát viselt. Egymásközt valami sajtúságos nyelven beszéltek, melyből menekülőknek egy szót sem értettek.

A főnök, — mert nem lehetett félre ismerni, hogy kettejük közül a magasabbik az volt — élénk figyelemmel s átható pillantásokkal vizsgálta foglyait, a nélkül, hogy egy szót is intézne hozzájuk. De tekintetében világos kérdés feküdt. Aronnax tanár elértette vagy elérteni vélte azt s jó francziául (anyanyelven), a szóval nem fukarkodva, de mégis csak a szűk-

ségesekre szoritkozva, elbeszélte kik s mi járatban vannak. Egyenként megnevezte s bemutatta mindhármukat, nem titkolta el utazásuk célját a Lincoln Ábrahám fregatton, s elmondta tengerbe bukásuk és a hajóra menekülésök történetét.

A két idegen figyelemmel (s félbeszakítás nélkül) hallgatta végig; de egyetlen jellel, egy szemhunyorítással vagy arcmozdulattal sem árulták el, hogy értenének belőle valamit. Ugyan az ellenkezőt sem. Hanem maguk közt amaz érthetetlen nyelven néhány szót váltva, ismét kérdőleg fordultak a menekültekhez. A tanár, angolul kezdte ismételni történetüket; de gondolva, hogy Ned, mint kanadai, ezt tökéletesebben megteszi, intett neki s a csethalász vette át a szót s kissé nyersebb kifejezésekben, de mind azt ismételte angolul, a mita párisi tanár előbb francziául elmondott. A megértés ép oly kevés jele mutatkozván a hallgatók részéről, mint az előbb, Conseil engedelmet kért urától, hogy ő meg németül mondhassa el történetüket, miután Flamandiában töltvén gyermekkorát, meglehetősen bírja e nyelvet. A két idegen így már harmadszor is végig hallgatta ugyanazon elbeszélést. A tanár, kételkedve, vajjon a három elbeszélésből is értettek-e valamit, negyedszer még a tudósok nyelvén latinul is elmondotta; a nélkül, hogy több feleletet csikarhatott volna ki belőlök ezzel is, mint az előbbiekkal. A két ismeretlen csak egymásközt váltott meg néhány érthetetlen szót s azzal visszavonult, a legnagyobb bizonytalanságban hagyva — szük kaliczkába ismét bezárt — foglyaikat.

De nemsoká váraoztatták. Az ajtó nyílt ismét s egy néma, — legalább előttök szótlán — inas három terítéket hozott s az asztalt csinnal és gazdagon megterítette; s azt néhány tál étellel, s jó bőven telerakva — magukra hagyta. Valóban idejét is érezték már az evésnek, s ha az ételek kevésbé lettek volna is jók és válogatottak, jó izüeknek találták volna. Többnyire halak voltak, különböző módon készítve; de néhány oly étel is volt közte, a mitől azt sem lettek volna képesek meghatározni, az állat- vagy növényvilágból valók voltak-e. Kenyér és bor azonban teljesen hiányzott, a mi — az utóbbi hiánya t. i. — Ned atyafinak teljességgel nem volt inyére. Az asztali készülék minden darabján e divise volt olvasható:

MOBILIS IN MOBILE

N.

(„Mozgékonyban mozgó“) — a mi kétségkívül a hajóra vonatkozott, mely csakugyan a víz mozgékony elemében s nem rajta mozgott, mint más hajók szoktak. Az N. betű valószínűleg a tulajdonos nevének első betűje volt.

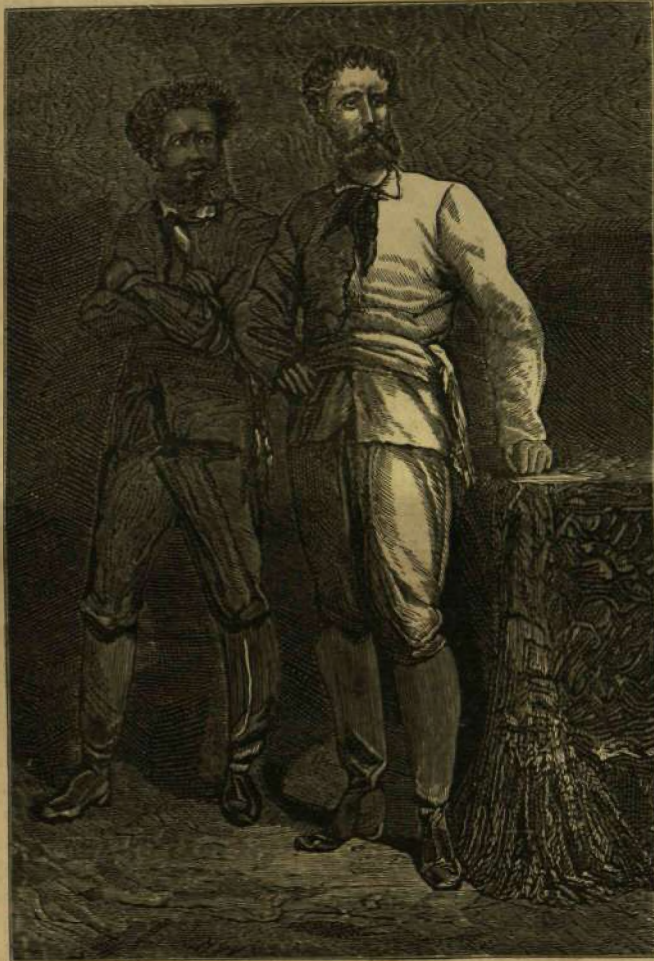
Jóllakva, csakhamar álomra dültek. A padlóra, mert ágy, vagy a mi azt helyettesíthetné, nem volt a szobában. Ned és Conseil csakhamar elaludtak; Arronnax, bár testileg kimerülve, gondolataitól soká nem birt elaludni. Végre rajta is erőt vett az álom.

Meddig alhattak, nem tudták megítélni. Fölbredésükkor épen úgy találták a szobát, mint előbb volt. Ugyanaz a világosság, ugyanaz a teljes elzárttság. Csakhogy míg aludtak, a bejáró szolga elszedte az asztalt s az ételmara-dékokat is eltávolította. Nappal van-e vagy éj, az előbbi nap estele-e vagy már a másiknak reggele, ahhoz még csak hozzá vetni sem lehetett. Ép oly kevéssé ahhoz: helytt állanak-e, vagy mozgásban vannak?

E teljes bizonytalanság és tájékozatlanság helyzete, jelenre és jövőre nézve egyaránt, tűrhethetetlenül nyomasztó kezdett lenni. E nyomasztó érzést egy tisztán anyagi ok még súlyosbította. Hármán, az aránylag szük hézagban, kétségkívül huzamos ideig tartó ottlétük alatt, a levegő élelytartalmát annyira fölemésztették, hogy a levegő már tetemesen fojtóvá s a lélekzetvételek nehézzé, önkénytelenül kapkodóvá vált. Így bezárva, ha az éhség nem, a levegő-hiány kétszer huszonegy óra alatt kétségkívül megölné. S

vajjon nincsenek-e arra kárhoztatva, hogy így veszszenek el? Az bizonyos, hogy egy gondosan elrejtett titok birtokába jutottak akkor, mikor a pánczélos hajó lételet megtudták s a rejtelmes tengeri szörny mivoltáról megbizonyosodtak. Mi okuk s érdekek voltak és lehetett e hajó tulajdonosainak vagy utasainak rejtőzni? arról barátainknak fogalmuk sem lehetett; de épen azért kérdés: e titok nem érdekesebb-e három ember, három idegen menekült életénél? — a kiknek talán csak azért adtak egy napi haladékat, egy percnyi világosságot s egy jó ebédet, hogy megtudják rólok: kik s mik? s most veszni szánják.

Ha nem; ha mind ez csak a nyomasztó helyzet által szült, de alaptalan aggodalom rémképe, — akkor, úgy érzék, itt az idő, hogy szük szobájuk fölemésztett levegője megfrissítessék. Vajjon — tevé a tanár maga elé a kérdést — mily uton szokta e tengerszine alatt járó hajó ellátni magát levegővel? Vegytani uton állítja-e elő a levegőből fölemésztett élelyt helyreépítő új élelymennyiséget? Vagy talán súlyos és sokszorozott nyomás által összeszorított levegőt hoz-e magával, melyből időnként fölszabadít s fölhasznál annyit, a mennyire szüksége van? Vagy végre, a mi legegyszerűbb

UTAZÁS A TENGHER ALATT: A pánczélos-hajó urai.

s legtermészetesebb: lélekzelni — azaz: új friss levegőt venni magába — mindannyiszor fölbukik a víz színére, mint egy csethal?

E kérdésekre csakhamar megjött a felelet. A csapó-ajtó, az üveg felső részén — kétségteljesen épen az, a melyen bejöttek volt — a bejáró ajtó fölött megnyílt, s azon a friss levegő hatalmas oszlopa tolult be. Izén, illatán meg lehetett érezni a tengerszine sós, tiszta légfuvallatát. Tehát világos: felülről, közvetlenül kapják a friss levegőt. Ugyanakkor a hajó gyors himbáló mozgását is érezték, a mint a víz színére föl-lebbent.

Ez egyszersmind megnyugtatta, némileg legalább, hogy nem akarják őket elveszteni. De a levegő után a másik szükség is kezdett jelentkezni nemsokára: az éhség. Soká, talán tizenkét vagy több óra hosszat is alhattak oly nagy kimerültség után, a mit erejük s testi rugóságuk teljes helyreálltából is következtethettek. Hány óra lehet? arról fogalmuk sem volt, de azt tökéletesen érezték, hogy — ebéd ideje van. Kivált Ned, a kanadai halász, e tekintetben nem igen értette a tréfát s előbb türelmetlenkedni, azután káromkodni, végre tombolni és dühöngeni kezdett. Először csak terveket forralt, hogy kerithessék ők hatalmukba a hajót,

melyen most foglyok, hogy kötözhezzék meg a személyzetet (mert mire nem volna képes két francia s egy kanadai!) s több effélet. De mikor ez az állapot ismét órákig s órákig tartott és az éhség már a tűrhethetlenségig fokozódott: a kanadai dühe fékezhetetlenné vált. Kiabált, ordított, bögött. Senki sem hallotta. Előbb ökleivel, aztán a székekkel verte a vas falakat; de azok siketek voltak. Kivülről semmi nesz nem árulta el, hogy a hajóban valami élet volna. Az egész alkotmány ismét oly mozdulatlanok tetszett, mintha a tenger fenekére volna merülve. Annyi bizonyos, hogy a külvilágtól s minden emberi segélytől a legtökéletesebben el volt zárva. — S hátha mégis éhhalál általi elveszésére vannak kárhoztatva? E gondolat perczeről perczerre (mert ez állapotban a perczek óráknak tetszettek) valószínűbbnek tűnt föl, még maga Aronnax agyában is. Land Ned pedig már nem birt magával s vadállati dühével.

Egyszerre — kivülről zaj hallatszott. A vas padlózatán lépések hallatszottak. A zár csikorgott, az ajtó fölnyílt — s ezen az előbbi napi inas jelent meg.

A kanadai, mielőtt társai megakadályozhatták volna, kiéheztetett vadállat bösz dühével rohant reá, leütötte a lábáról, mellére térdelt s fojtogatni kezdte. Conseil s maga Aronnax oda rohantak, hogy kiszabadítsák áldozatát a dühöngő kezeiből s még ezzel vesződtek, — mikor hátok mögött a következő, tiszta francia nyelven ejtett szavak hangoztak:

„Csillapodjék Land mester! Ön pedig kedves tanár ur, figyeljen rám.“
(Folyt. követh.)

Egyveleg.

— Petőfi mint honvédtiszt. Petőfi Sándor honvédtisztté kinevezetésének s későbbi fölmentésének hivatalos jelentését az 1848/9-ki „Közöny“-ből kikereste és lapunknak közlés végett átadta egy szorgalmas történetbuvárunk. A kinevezés az 1848/9-ki magyar kormány hivatalos lapjának 1848. okt. 16-ki, a fölmentés 1849. jul. 13-ki számában jelent meg. Adjuk mind a kettőt szó szerint.

I. A honvédsereghez kinevezetnek . . . . A honvéd 28-ik zászlóaljhoz századosul Petőfi Sándor nemzetőrségi százados . . . . . Mindezen kinevezések s előléptetések rang és illetményre nézve folyó október hó 1-és napjától számítandók. Budapest, október 15-én 1848. Hadügyminiszter Mészáros László.

II. A. 18019. Petőfi Sándor honvéd őrnagy saját kívánatára a magyar hadseregéből kilépven, minden további szolgálat alól ezennel felmentetik. Budapest, jun. 28. 1849. Hadügyminiszter helyett az álladalmi titkár Szabó Imre, ezredes.

%. Ujkori Sámson. Providence-ben (Rhode-Island állam, Észak Amerika) egy óriási erejű ember él, ki méltó társa lehet a bibliabeli Sámsonnak, ki Gaza kapuit a vállán vitte föl egy magas hegy tetejére. Mikor még gyermek volt, csak úgy játszott a telt lisztes zsákokkal, mintha azok könnyű zabbal telt zacskók lettek volna. Egyszer a stevensi rakparton tréfálkoztak vele barátai, hogy egy 350 fontos vasmacska (horgony) nem tudna fölemelni, sőt helyéből sem volna képest kimozdítani. Ujkori Sámsonunk kapta magát, fölragadá a három és fél mázsás horgonyt és egy másik raktárba vivé, azután fölment vele az „Egyesült-Államok“ című szálloda emeletébe, ott megmutatá azt a vendégeknek s végre visszavitte oda, a honnan elhozta; ott föltette egy mázsálóra, hogy valódi súlyáról mindenki meggyőződhezzék. Harmincz-negyven palacska szeszes italt könnyű szerrel meg tudott inni, a nélkül, hogy hatása meglátászt volna rajta, s mikor jókedvében volt, fél éjszaka eltemetett fél hordó sört. E kirugások daczára is soha senki sem látta őt berugva.

%. Ausztráliai arany. Az angolok 1873-ban majdnem 240 millió frank értékű aranyat vittek haza Ausztráliából. A legújabb tudósítások szerint mostanában ismét igen gazdagnak ígérkező aranybányákat fedeztek föl.

Adalékok a magyar színészet történetéhez.

I.

A kezdet kezdete.

A nemzeti színészet nagyon nehezen tudott gyökeret verni Magyarországon. Az irodalmon nem mult volna épen, hogy a művészetnek az ágát is meghonosítsa közöttünk, mert a XVI. században már mind az egyházi, mind a tanodai, mind a világi drámát ott látjuk az irodalom többi termékei között: de az executiv személyekről, a színészekről, minél kevesebbet szól a történet, sőt a XVI. században épen teljesen hallgat.

Az első emlékezet rólok 1600-ban találjuk azon vándor-színészekben, a kik a „Kanizsa ostroma“ című színművet előadták¹⁾; utánok csak 34 évvel később szólnak az adatok ismét ilyenekről, a kiket Eszterházi Miklós nádor tartott udvarában²⁾: de míg amazoknak semmi további nyoma többé, ezeknek működése kétségtelenül nem hatott túl a főúr udvarán.

Az első nyomosabb lépést a magyar színészet megalapítására azon kolozsvári polgár, némely adatok szerint Ferenczi György, vállalatában találjuk, a ki I. Lipót királytól 1692-ben szabadalmat nyert, hogy ő és hozzátartozói társai szindarabokat adhassanak elő Erdélyben és Magyarországnak hozzácsatolt részeiben³⁾.

Azon mély hallgatásból ítélve azonban, melyet e tárgy körül Erdély koriróinál tapasztalunk, azt kell következtetnünk, hogy a szándék nem igen sikerült, s a szegény vállalkozó művésznek a nélkül kelle társait szétbocsátani, hogy célját tartósan elérte volna.⁴⁾

Épen az az idő nem is volt alkalmas ilyen irányu tartós működésre. A kurucz mozgalmak még mindig hullámszerűen tarták a kedélyeket, s mikor már muló-félre hajlottak volna, akkor ismét visszaterelé a harcok mezejére a nemzetet Rákóczi Ferencz szabadság-háborúja. Hogy a szatmári béke után minő helyzetbe jutott irodalom és művészet egyiránt: azt művelődésünk története igen szomorú ecettel rajzolva hagyta emlékezetben. Mintha kihalt volna minden alkotó erő a nemzetből.

III. Károly uralkodásának évei nagyon soványok abban, a mit nemzeti életnek mondunk irodalomban és művészetben. A kibékülés által sok részben csalatkozott nemzet jó nagy többsége, mint a csiga, húzódtott vissza saját házi körébe, s legfeljebb a zöld asztal vitái, vagy a vallásügyön ejtett sérelmek indíták nagyobb emótióra, de ezek is inkább elkeseríték a helyett, hogy eszméletre birták volna, mikép biztosítsa jövőjét nem a fegyverek erejével többé, hanem a szellem hatalmával a magát már mutogatni kezdő idegen áramlat ellen. Mert a megszilárdulni látszott béke árnyékában a „tranquilla potestas“, a csendes hatalom, utján elkezdé már a németesítés eszméje hódításait, s a

30-as évek alatt és óta nem egy nyomával találkozunk foglalatásainak.

Ez általános eltoppultság között, mikor az ősök tiszteletreméltó kezdeményezéseinek már emlékezete is kezdett elmosódni, még a kinél nyilatkozott is, hátravonult (írván, dolgozván csak magának), s nem kívánt láttatni sem a művészet geniusa.

Igy nem gondolt senki színművészetre sem; s ha az iskolai képzés nem hozza magával, hogy a római dráma termékei olvastassanak: az általános elszigeteltség még attól is megfosztotta volna az ifju nemzedéket, hogy ilyenről fogalma legyen.

Ez alapon nyert e művészet az iskolák falai között pártoltatást, menhelyet; mert a tanárok, kétségtelenül a külföld efféle szokásait utánozva, nemcsak magyarázták e drámákat, hanem előadásokat is rendeztek, részint az akkor nevezetes külföldi latin írók e célból irt műveit vivén színpadra (ilyenek főképp a jezsuiták iskoláiban állandóan berendezve folyvást voltak), részint maguk készítvén olyanokat. Ily előadásokkal, mentül előbbre halad a század, annál többel találkozunk nemcsak a katolikus, hanem az evangélikus tanodákban is rendes szokássá válván már, hogy a tanév ily disz-előadásokkal rekesztessék be.

Merész volna ugyan azt állitanunk, hogy az ily gyermek-kísérletek vágyat keltettek volna az ifjuságban a színművészet iránt oly értelemben, hogy színész kerekedjék ki közülök, mert azonfölül, hogy az előadó személyzet főnemesei fiaiból telt ki s egy lehető lépés sikeréhez is minden előfeltétel hiányzott még Magyarországon: azt azonban igenis mondhatjuk, hogy ha valahonnan egyszer csak előterem valamely magyar színésztársulat, közönséget, mely megnézze, meghallgassa, ez új nemzedékben már talált volna. S már ez is nagy pont, valóságos archimedesi, ez instituczióknak lendületbe hozására nézve.

De nem volt, a ki a lendítést megtegye s az eszmét kivigye az iskola falai közül. Nem volt még példa, mely vonzzon, mely utánzást költson.

Nyilvános színi előadást rendes színészekről Pozsony látott először 1730-ban,¹⁾ e célra épített színházban, németül, a mint hozta magával az új idő szelleme, melynél fogva már akkor Bécs külvárosának tartatott, s mihez képest színháza is a bécsinek volt filiálja, színészei Bécsből bocsátott raj.

A pozsonyi siker ösztönt adott a vállalkozó német szellemnek működési körébe Magyarország többi városait is bevonni; s hogy a megtelepedésnek utja előkészíttessék: vándor-csapatok járták be a felvidéket s a Duna-mellékén fekvő német, vagy vegyesen német-ajku városokat, s a következő évtizedek alatt annyira is vitték a dolgot, hogy Sopron, Kassa már állandó házat építettek a német Tháliának, ez utóbbi 1781-ben,²⁾ melyben az előadásokat, egykoru tudósítások szerint, folyvást nagy közönség látogatta. Hozzájárulván még ezekhez József cs. alatt Buda és Pest: lehet mondanunk, hogy az országnak minden metropolisában német színészek ütötték föl sátorfájokat.

¹⁾ Sándor István, Sokféle. VII k. 60 lap. ²⁾ Ephemerides Vindobonenses, ad A. M. DCCXXXII. p. 60. A február 1. kelt számban: Cassovia duo ante menses theatrum conditum est, in quo nunc Hilverdingiana comoedorum societas ludos exhibet.

A Magyarországra ekkép átszarmazott német színészet nemcsak az által tett hódítást, hogy érdekeltséget költött a művészet ez ága iránt s közönséget teremtett, hanem az által is, hogy alkalmat szolgáltatott műkedvelői kísérletek tételére; s e szerint a laikus, a ki talán csak iskolai színpadon próbálkozott eddig, zárt körben, most arra is neki bátorodott, hogy nyilvános helyen, nyilvános közönség előtt lépjen föl. S a Mária Terézia németesítő és József német korszakának 50 éve alatt a kisebb német városoknak majd mindenikében találunk ily dillettans-előadásokkal, különösen s legnagyobb virágzással a Szepességen.

Ez áramlat figyelmet költött, sőt féltékenységet, a német elem terjeszkedése iránt a magyar nemzetiség rovására: de épen e féltékenység adta a kulcsot is kezükbe azoknak, a kik mélyebben láttak s melegebben éreztek a nemzetiség ügyéért.

A kulcs, a németek példájára, a színészet ügyének műkedvelői uton való megindítása.

Szilágyi István.

A tót irodalomból.

Hazánkban, a sok-nyelvű országban, öt önálló irodalom van: magyar, horvát, szerb, román és tót. (Német, orosz, zsidó, latin stb. nem önálló irodalmi hazánkban). Az öt közül csak esetleg tettük legutolsó helyre a tótot.

Ez irodalom tulajdonképp csak a jelen század elején kezdődött. Holly János költő és Bernolák nyelvész fölléptével. Hozzájuk csatlakozott Kollár a tót nemzeti énekek bő gyűjteményével, a ki már akkor elsőrendű cseh költő volt s „Slavicera“-ját, Jalvj fordításában, a németek is méltányolták. Stur, az első tót hírlap szerkesztője s költő is, Hodzsával és dr. Hurbánnal a panszláv rajongások egyik előharczosa, és Hatala Márton, a külföldön is elismerést nyert, latin nyelven irt tót grammatikájával, — mindketten oda működtek, hogy a számos különböző tájszólam közül a déli tótságé választassék irodalmi nyelvéül, a mi, nem csekély küzdelem után, végre mind több s több író által fogadtatott el. Sládkovic, kitől néhány kisebb költeményt e lap olvasói is ismernek, első helyen áll ezek közt. „Mariána“ költői beszélye megvan franczia, német, orosz és szerb fordításban; készülőben van a magyar fordítás is. Nehányan, kik tótul irtak, irtak egyszersmind más nyelven is; pl. a már említett Kolláron kívül Hankovszky, költő; a két Saffárik, egyik nevezetes tót régiségeivel (12 kötetben) cseh nyelven, a másik, Pál, újvidéki tanár, a szláv nyelv és irodalom történetével, németül; valamint Kuzmányi Károly is, nagybecsű kánonjogával.

A tót irodalom újabb férfiai közül emlitendő Sasinek Ferencz, ki tótul s több kötetben irta meghazánk történetét; Dobsziniczky, széptani értekezéseivel, s népese-gyűjteményével; Záborszky János tragédiáival; Chalupka és Palárik vigjáték-írók; Kalincák regény- s Tót-Paulini Vilmos (az ismeretes agitátor) novellairó; a lyrai költők közül: Chalupka, Botto, Graichmann, Zsello, Oswald, Král, Kubányi, Dumny Emil, Országh Pál; végre Sitniansky Endre egy szépirodalmi havi

¹⁾ Toldy F. A magyar költészet története. Pest, 1854. I. k. 216. lap. — ²⁾ Toldy F. A magyarnemzeti irodalom története. Pest. 1868. I. 68. lap. — ³⁾ A magyar Játék-szín Elsőesztendő Második kötet. Pest. 1793. XLV. l. — ⁴⁾ A hagyomány szerint csakugyan tartattak volna előadások. E célból Ferenczi színpadul Kolozsvárt a házak kinyúló fedele által borított h i u-t (padlást) használta, a közönség pedig az utcán állott, s onnan nézte az előadást.

folyóirat („A sas“) s egy tót kritikai lap szerkesztője.

Az egész tót irodalmi működés központja a turóc - szentmártoni irodalmi intézet, a Matica („Anyá“). E munkásintézet, bár a panszláv agitáció vádja alól nem képes tisztázni magát, (a mi ellen a jobb érzelmű elem tömeges belépése volna a legbiztosabb óvszer,) más tekintetben elismerésre méltó buzgósággal és sikerrel működik. Alapítója, s panszláv irányzatának első megindítója Moyses püspök volt. A tótság magán-filléreiből is mintegy 40 ezer forintnyi alaptőkéje van. Van elég jól rendezett muzeuma, melynek kivált éremgyűjteménye gazdag; „archivumát“ (azaz: értesítőjét) dr. Sasinek szerkeszti; ad ki szimfóniát, tartalmas évkönyveket, népszerűkönyvtárt, s „klasszikusai“ műveit is közrebocsátja.

Ime, ily mozgalom van e hazai kis szomszéd irodalomban. Méltó, hogy figyelmünk kissé nagyobb mértékben forduljon felé, mint eddig. Eddig elé jóformán csak a Kisfaludy-társaság által kiadott tót népköltési gyűjteményt említhetjük, melynek fordítását Szeberényi Lajos, Lehoczky Tivadar és Törs Kálmán eszközölték. Szeberényi, a gyűjtemény egybeállítója nagyobbára a Kollár híres gyűjteményét aknáztatta ki, abból írva ki a tartalmas bevezetést is. A fordítások közül legsikerültebbek a Törs Kálmánéi, ki néhány tót balladát is adott és több izléssel fordított, mint társai, kiknek kezében, a mesterkéltségek forma és nehézkes fordítás révén az eredetinek sajátos hangja s zamata jóformán elveszett. Arról, hogy a már készülöben levő népzenei gyűjteményhez (mely körül Bartalus, Hudecz és Bello tanárok buzgólkodnak) föl lehesen használni, csak kevés darabnál lehet szó.

Az alább mutatványul közölt költemény egy tót népbabonát dolgoz föl, Szerzője Graichmann Jakab, született 1822-ben, jelenleg körjegyző Hibben Liptóme gyében. Uhlandból fordított tóra, s maga is sok kedves költeményt irt; irt németül is.

A közlőnek szándéka a tót költői irodalomból anthológiát adni fordításban, melyhez fölkerésére az élő költők maguk válogatták ki jobb darabjaikat; a megholtakéiból pedig Sladkovic, Tót-Paulini Vilmos és mások. Oly nevek lesznek benne, kik valóban megérdemlik a bemutatást.

A Téli Bába.

(Graichmann Jakab költeménye.)

1.

Fú a szél, örül a gyermek
Ezüst pelyhek estén.
Ottkűnn sokan énekelnek
Szép karácsony-estén.

Szomszéd uram ablakában
Kis fa, nincsen párja;
Czifra papir, arany dió,
Ezer gyertya járja.

A gyermekek ki nem oltják,
Reggelig bár égjen!
Imádkoznak: „Uram Jézus!
Hoztad, légy vendégem.“

Oda künn a szél paripa
Fehér asszonyt hímél.
„Tegyétek be azt az ajtót,
Téli baba a kint áll.“

Téli baba búsan mondja,
Köny remeg szemében:
„Ünnepetek, vigasságtok,
Ki hozá — ha én nem?“

2.

Téli bába
Ül hófehér ménen.
És nyomába'
Fagy a föld keményen.

Zene harsan,
Visszhangzik a csárda,
Be, be gyorsan!
Ki az, fagyba', sárba'?

„Téli bába,
El, el az ajtótul!
A nyomába
Csúf zimankó tódul.“

„Téli bába,
Pusztulj innen, menj ki!“
— „Ez a hála?“
Nem felel rá senki!

3.

Pej paripa viszi a szánt,
Nyomában a szélvész;
A vihar fehér mezőn szánt,
A ki gyalog, elvész.

Pej paripa tova száguld...
Téli bába kéri:
„Hadd kapjak föl kissé hátul
Hadd mulassak én is!“

„El, te vén! Majd hátra vágok!“
S megy az istenadta.
Pedig ezt a mulasságot
Téli bába adta!

4.

Oh be szép, ha
Ti ezüst pehelykék
Estek, estek,
S fehér lesz a környék.

És fehér lesz
Hegy-völgye, mezője,
Csöndes álmat
Ad hó szemfödője.

Hova hulltok:
Nem lesz a föld meddő;
S elfelednek
Ha a tavasz megjő!

És az ember
Százegyszer látott:
S még sem érti
Hasznotok, s búbájtok!

5.

Hová hová Téli-bába?
Vaj ki hí meleg szobába?
Ezen a széles világon
Sehol sincsen helyed, látom.

Téli bába, — mégis hátha
Nem keressz szállást hiába?
Kis pitar, vagy künn az eresz....
— Téli-bába vendége lesz!

6.

Fényét a mécs
Halvány ifjura vetette.
Költő, alkot szép- s dicsőt; s a
Téli-bába ül mellette....

Gáspár Imre.

Uralkodók czimei.

A londoni „Spectator“-ban érdekes közleményt olvasunk a fejedelmek czimeiről. Az emberi hiúság történetében — írja az említett lap — talán semmi sem nevetségesebb, mint a cifrábnál cifrább czimzetek ama hosszú sora, melylyel a különböző korok és nemzetek uralkodói magukat fölcizcomáznak szerették, s ama komolyabb célra érdemes nagy erély, melylyel czimeik tekintélyének érvényt szerezni, másokat pedig az őket meg nem illető czimek használatában meggátolni törekedtek. Most már e tekintetben is sok minden megváltozott; a czimek ugyan még mindig megvannak, de az újabb kor azoknak osztogatásában oly bőkezűvé lett, hogy nem igen törődik vele, ha egy rongyos kunyhóban éhező afrikai törzsfőnök „király“-nak nevezi magát; sőt mások is úgy nevezik őt, pl. az utleírásokban. Bezzeg nem így volt ez hajdanában, mikor bármely uralkodói czimnek illetéktelenül történt fölvétele azonnal a feje tetejére állította Európa békéjét.

Hogy bárki, a ki uralkodói hatalommal rendelkezik, annak megfelelő czimet is vehet föl, az igen természetes, és midőn Xerxes „királyok királyának“ nevezte magát, ezzel mondott is valamit, mert uralkodói pálczája előtt nem egy büszke királynak kellett meghajolnia; de hogy egy olyan ember, mint Ghorum Ihah, ki nagyon jól tudta, hogy az övéen kívül még más birodalmak is léteznek, magát a „világ fejedelmének“ s maga Xerxes is magát a „világ fenntartójának“ nevezte — már ezt csupán ama tulságos önhittségnek és fölfuvalkodásnak lehet tulajdonítani, mely főleg a keleti fejedelmeket minden korban s minden körülmények közt jellemezte.

Midőn egyszer a hatalmas és gazdag Omár khalifának szemére vetették, hogy maga hozott magának egy korsó vizet, büszke önértettel így szólt: „Mikor a forráshoz mentem, Omár voltam, mikor ittam, Omár voltam s most mikor a trónon ülök, szintén Omár vagyok.“ Így kellene érezni és gondolkozni minden oly magas állású embernek, ki jól tudja, hogy még akarata is parancs — nem pedig üres czimek hajhászásában keresni a tekintélyt. Csakhogy ez rendesen nem így van és a történelem csak egyetlen korlátlan uralkodót ismer, a ki jószántából igen egyszerű czimet adott magának s birodalmában eltörölt minden más efféle salangot. Lopez, Paraguay valóságos fejedelme, alattvalóival szemben csupán ez egyszerű, ámbar sokat jelentő czimet használta: „El Supremo.“ („Legfőbb, legmagasabb.“)

Róma császárait legnagyobb dicsőségük napjaiban sem igen czimezték másképen, mint „Imperator“ (parancsnok — tisztán katonai czim) vagy „Caesar Augustus“, de már a római birodalom kétfelé szakadása után a keleti császárok a legkacskaringósabb czimekkel ruházták föl magukat. Jelenleg is a japáni fejedelem, kinek oly széles körű hatalma van, melyet a többi uralkodóké meg sem közelít, mert jogában áll, mint a pápának, még alattvalói végrendeletét is megváltoztatni, megelégszik az egyszerű „Ten-o“ czimmal, de minthogy e szó „mennyei legmagasabbat“ jelent, vagyis azt, hogy viselője a mennyországban is legelső helyen áll, minden más czim csak kisebbitené őt. A „Mikado“ czim, melyet az európaiak adnak neki, egyszerűen „királyi kaput“ jelent, épen úgy mint a „fényes kapu“ a törököknél, mely alatt magát a szultánt szokás érteni. A müzümán uralkodók vallási czime, a „khalifa“, elég egyszerű ugyan, mert e szó csupán „helyettes“-e vagy magát az istenségét, soha sem tudták bizonyosan — de az újabb időkben a „khalifa“ czim tulajdonosai más, ölnyi hosszú czimeket is vettek föl melléje. Khina uralkodója „a Nap és Hold Fivére“ s még sok minden egyéb; a siami király egyik czime pedig, mely szerint ő a „Fehér elefánt ura“ elannyira megragadá az európaiak képzelmet, hogy ezt az uralkodót egészen kitüntetik a többi ázsiai fejedelmek közt.

Sámi Lajos.

Mikor született Kossuth?

Kegyeletes, megható vonás az a jóra való nemzetek jellemében, hogy nagy embereikre vonatkozó minden legkisebb adatot, legyen az bár magántermészetű, gondosan előkeresnek s kiegészíteni igyekeznek vele az alakot, melyet pietásuk a közönségesnél magasabb polczra emel. Ez a jelenség onnan veszi származását, a hol a gyermekek szeretete és tisztelete szülőik iránt, s valóban, a kit egy nemzet ilyenképen tisztel meg, az annak valóban drága volt. Kit ne hatna meg az a gyermek tünemény a görögök mivelődés-történetéből, mikor hét város kelt versenyre, hogy melyik nevezhesse szülöttének Homért, kiról pedig még az is kétséges, vajjon egyáltalában született-e valahol, avagy a neki tulajdonított eposzok csak ajkról ajkra szállott töredékes részek összeállításai? Bizonyára sokkal tetszetősebb alakja a háboruskodásnak, mely e görög versben van megörökítve:

Ἐπτα πολεῖς λειρίζουσιν περὶ ῥίζαν Ὀμηροῦ:
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφών, Σάλαμις, Χίος, Ἄργος,
Ἰσθμία.

mint ama hősiességükről magasztalt háboruk, melyeket gyilkos fegyverrel viseltek egymás ellen.

A magyar nemzetre se mondhatja senki, hogy háladatlan lenne. Kegyeletének számos izben adta jelét nagy fiai iránt illetén módon is s nem kell messzire nyulnunk vissza a történelembe, mindjárt itt találjuk Petőfit, kinek születéshelye iránt évekig folyt a vita. Stalán szerénytelenség nélkül állíthatjuk, hogy a „Vasárnapi Ujság“-nak az adatgyűjtés körül kifejtett fáradozását teljes siker koronázta, mert végre is sikerült a vitás kérdést földeritennie s Petőfi születéshelyét minden kételyt kizáró módon megállapítania.

E héten egy újabb ilyenemű kérdés merült föl. Valamelyik hírlap fölvetette, hogy újabb történetünk egyik legnagyobb alakjának, Kossuth Lajosnak e hó 27-én lesz 70-ik születésnapja. E szerint tehát 1804-ben született volna. Ezzel szemben egy másik lap határozottan vélte állíthatni, hogy meglehet, e napon született, de két évvel előbb, ez idő szerint tehát 72 éves.

Csakhamar a következő érdekes összeállítás járta be a lapokat: Mikor 1835-ben Toldy Ferenczet akadémiai titkárnak választák, ennek örömét megülni kirándultak a zugligeti „Csillag“-hoz hatan, mind oly férfiak, kiknek nevét a legmélyebb tisztelet hangján szoktuk kiejteni. Lakoma közben szóba jött, hogy ki mikor született, s kiderült, hogy a jelen voltak századunk első hat esztendejében születettek, még pedig Vörösmarty 1800-ban, gr. Károlyi György 1801-ben, Kossuth Lajos 1802-ben, Deák Ferencz 1803-ban okt. 17-én, Bajza József 1804-ben, Toldy Ferencz pedig köztük a legifjabb, 1805-ben. A „Föv. Lapok“ e közleményével szemben egy lap ismét apodictice azt állítja, hogy Kossuth 1802-ben szeptember 17-én született.

Mi ez alkalomból összekerestük a „Vasárnapi Ujság“-nak e kérdéssel összefüggésben álló adatait. Kossuth Lajos születésházának rajzát közölvén, (V. U. 1867. évfolyam 47. sz.) a mellé csatolt szövegben a következő a fölmerült kérdés által újabb érdekességet nyert adatokat találjuk följegyezve:

„K. L. Zemplénmegyében. Monokon született, evangélikus szülőktől. De a helységben evang. egyház nem lévén, a szomszéd Tállya mezővárosban iratott anyakönyvbe. Keresztanyja a jelenlegi tállyai ev. lelkész, Nagy Mihály napája volt, s e tiszteletreméltó agg lelkész maga adta volt ki a politikai kereset alá jutott Kossuth keresztlevelét, midőn az pörében bekívántatott. Mivel azonban a nevet tartalmazó anyakönyv egy nagy tűzvész alkalmával a lángok martaléka lön, mint a t. lelkész ur maga is bevallja, az évszámban egyikét évvel tévedhetett.

„A születési ház, melyben K. L. atyja, mint a gr. Andrássy család urodalmi ügyésze lakott, mintegy 20 ölnyi távolban északra áll a grófi kastélytól, homlokzatával északra néz, dél felől terjedelmes kerttel bir. Egyszerű sarokház két utcza s egy udvari szobából álló.

„Monokon ma is élnek még, kik a gyermek K. L.-ra emlékeznek. De azok egyenként elfogyatkoznak. Méltó volna, hogy az egyszerű szülőház emléktáblával jelöltetnék meg.“

E kivonatossan ismertetett közleményre egy hét mulva rögtön jött a czáfolat, mely kétségessé igyekezett tenni K. L. születéshelyét, Tápió-Bicskét állítván annak. De ez a tévedés hamar kiderítettett s onnan eredt, hogy Tápió-Bicskén lakott Kossuth István és neje Perlaky Zsuzsanna, míg K. L. szülei, Kossuth László és

neje Weber Sarolta csakugyan Monokon laktak, s ott is született Lajos fiok.

Ez adatot megerősítette Pseniczky Nagy Mihály is, a fentebb érintett tállyai ev. lelkész, ki csakugyan illetékesnek kell elismernünk, hogy a kérdéshez szólhasson. Szerinte is, de egész Zemplénmegyének tudomása szerint is K. L. szülei e század első tizedében Monokon laktak, csak később tették át lakásukat Sátoralja-Ujhelybe. Itt nyerte Kossuth Lajos első tudományos oktatását a kegyesrendiek algymnáziumában. 1816-ban s a következő években Eperjesen tanult s a szónoklattanból a nagyhirű Karlovsky Zsigmond volt tanára. „Ekkor tanultam én, írja a közlő, a szeplőtlen erkölcsü, ragyogó tehetségü, vonzó külsejü ifjut ismerni, szeretni és becsülni.“ Pestről, mint fiatal ügyvéd tért vissza szüleihez S.-A.-Ujhelybe, s nem sokára magára vonta az egész megye figyelmét szónoklataival. Később, mint tudva van, az „Országgyűlési Tudósítások“ miatt pörbe fogatván, keresztlevelé fölkeretett.

„Ekkor, és így 30 évvel ezelőtt — írja Nagy Mihály 1867-ben — irtam én a tállyai ág. hitv. ev. egyház anyakönyvébe pótlólag a következő sorokat:

„1837. ápril hó végén fölszólíttatva lévén járásbeli Főszolgabíránk tek. Draveczky Alajos ur által, hogy tek. Kossuth Lajos urnak keresztlevelét adnám ki, miután a megégett anyakönyvből szokásos kivonatot nem adhatam, tudakozódván a hívek között, megtudtam, hogy a fent nevezett Ur, tek. Udvardi Kossuth László Urnak és Nemes Weber Karolina asszonynak fíjok 1802-től 1804-ig tavaszi időben született és néhai n. t. Alesperes Mayer Mátyás Urtól, Monok helységében, hol édes atyja a gróf Andrássy Familia fiscalisa volt, megkereszteltetett legyen. Keresztatyja néhai Orvos Doctor Fuker Jakab, keresztanyja Nemes váradi Szakmáry Judit kisasszony valának: — ugymint, a ki én nekem ezeket élő szóval, testvérétől Nemes váradi Szakmáry Anna asszonytól, néhai n. t. Máyer Mátyás özvegyétől támogatva elbeszélé.“

Nagy Mihály ur megerősítvén rajzunk hitelességét, hozzá teszi, hogy K. L. keresztanyjának utasítása szerint a balkéztől levő ablak jelzi azon szobát, hol a nagy történeti szerepre hivatott K. L. első lélekzetet vett. Külföldiek, ugymond, látogatják.

Ez adatokhoz járult még a következő bizonyítvány:

„Alólirt Monok község bírása és jegyzője ezennel hitelesen bizonyítjuk, hogy helyiségünkbeli lakosok, ugymint ör. Tomcsik János 81 éves, és neje Mezey Mária 75 éves, ör. Apjok András 73 éves előttünk egybehangzólag vallják és állítják, hogy Kossuth Lajos nagy házánkfia itt Monokon született, gyermekkorában ismerték, sőt említett Tomcsik János, mint nagyobb tanuló, vele járt a helybeli ref. iskolába. Kelt Monokon, 1867. decz. 14-én. Barkó József, községi bíró, Puskás István, hites, Tóth Ferencz hites. Kiadta: Károly István, jegyző.“

Ez adatok kétségén kívül helyezik K. L. születési helyét, de idejének pontos meghatározására nem nyújtanak elegendő alapot. E kérdés megfejtésénél azonban a kutatás nem ütközik ily nehézségekbe, miután K. L. él, s a kellő fölvilágosítás megtalálásának utja, hálístennek, elzárva nincs. Különben pedig a nemzeti muzeum számára újabban megvett Vörös Antal-féle gyűjteményben található K. L.-nál egy iskolai bizonyítványa is, mely minden valószínűség szerint hiteles adatot tartalmaz e kérdésre nézve is.

Irodalom és művészet.

— Magyar költők német fordításban. Steinacker Gusztáv, buttelstedti ev. lelkész, ki igen kitünően fordítja költőinket, e czim alatt: „Ungarische Lyriker von Alexander Kisfaludy

bis auf die neue Zeit“ egy munkára hirdet előfizetést. A tiszta jövedelem fele az 1873-ban a kholerában elhalt magyar polgárok özvegyei s árvái javára fordították. Az előfizetési fölhívásból kiemeljük a következőket: Szerző e legújabb műve, mely évek hosszú munkájának legértettebb gyümölcsét képezi, Toldy magyar irodalomtörténetének s illetőleg ezen irodalomtörténet általa eszközölt fordításának kiegészítő részét képezi. Ez az első s eddig e nemben egyetlen gyűjtemény, mely a német közönségnek a magyar lyrai költészet legújabb termékeit lehetőleg teljesen és hiven mutatja be. Szerzőnek ezen műve kiadásánál Toldy s Greguss és Szász Károly szolgáltak adatokkal és tanácsokkal. A mű függelékét Steinacker néhány magyar zamatu és tárgy eredeti német költeménye képezi. Addig is, míg e derék munkáról bővebben szólunk, ezuttal még csak azt említjük meg, hogy Magyarországon a pesti Grill-féle könyvkereskedésben lehet megrendelni 1 frt 50 krjával.

— „Legújabb fény- és árnyképek“ jelennek meg közelébb Kákai Aranyostól (Kecskeméthy Aurél). Vagy tizenöt ivnyi, díszes kiállítású könyv lesz, következő cikkekkel: „A svihák“ (korkép,) Pulazky Ágoston, b. Kemény Gábor, Széll Kálmán, Bujanovics Sándor, Gorove István, Szilágyi Dezső, Hoffman Pál, Paczolay János, Mórity Pál, gr. Barkóczy János, Kautz Gyula, Horváth Boldizsár, Kerkapoly Károly, gr. Lónyay miniszterelnökségének története. Levelezési lapon megrendelhető két forintért, bérmentesen küldve két frt husz krajczárért Kertész József nyomdájában, Lipót-utca 2. sz. a. Bolti ára magasabb lesz.

— Hiányt pótló tudományos mű megjelenését van alkalmunk jelenteni, habár fájdalom még csak mint fordítást. E mű dr. Suter Henrik műve „A matematikai tudományok története.“ Első rész: A legrégebb időktől a XVI. század végeig. Fordította Lederer Sándor, zürichi műegyetemi hallgató. Kiadja Budapest Grill Károly. Ára 2 ft 40 kr. Mint a maga nemében első magyar tudományos művet, ajánlhatjuk a szakfőnök figyelmébe. Suter művét — legalább ezen részét, mert a második még német eredetiben sem kész — oly növendék is megértheti, ki a felsőbb mathesist még nem tanulmányozta.

— „Büntető jogtan.“ Több kül- és belföldi források után jogtanuló ifjuságunk, bíránk s ügyvédeink használatára írta: Körösi Sándor köz- és váltó-ügyvéd s pápai főtanodai jogtanár. Második kötet. Az anyagi büntető jog különös részének vége. A két kötet ára 4 ft. Tettey Nándor és társa bizománya. — E munka az egyes esetekre vonatkozó törvényeket nem szárazon közli, hanem az 1843-ki büntetőjavaslatra is kiterjeszkedik; ismerteti ezenkívül az európai polgárisult államok rendszeres büntető-törvénykönyveinek érvényben álló szabályait. Ez okból e művet nemcsak jogtanulók vehetik haszonnal kezükbe, hanem mások is, kik a külföldi büntetőjogtudomány, és büntetőtörvényhozás mai állását megismerni ohajtják.

— Az országos magyar kir. statisztikai hivatal „Hivatalos stat. közleményei“-ből megjelent a VI-ik évfolyam 4-ik füzeté. E füzet első része az 1872. augusztusban Sz.-Pétervárt tartott nyolczadik nemzetközi statisztikai kongresszusáról szóló jelentést tartalmazza, melyet Keleti Károly és Hunfalvy János készítettek; második része egy emlékirat Magyarország hivatalos statisztikájának tovább fejlesztéséről; a harmadik rész: a nemzetközi statisztika gyakorlati alkalmazásának folytatása a magyarországi polgári s kereskedelmi törvénykezéséről. Végül egy jegyzék van a statisztikai hivatal könyv- és térkép-gyűjteményéről 1871. és 1872. évekről. Ezen tartalmas füzetnek, mint a többinek is, ára 1 frt.

— A „Természettudományi Közöny“ ápril havi füzeté eléggé változatos és becses tartalommal jelent meg. Az első cikk Szabó Józseftől van a bécsi közkiállítás drágaköveiről, melyet a természettudományi estélyen adott elő, s mely akkor lapunkban is ismertette volt. A második cikk Cotta után a magyar föld geologiai alkotát tárgyalja. Ezután Kovács Gyula életrajza következik Gönczy Páltól, ki az akadémiában tartott nevezett derék természettudós fölött emlékbeszédet. Az apróbb

közlemények rovatában szintén több érdekes rész van.

— „Az ember testének szerkezete és élete.“ Dr. Thomé után dolgozta Paszlavszky József tanár, 120 a szöveg közé nyomtatott ábrával. — Alig pár hónappal ezelőtt adta ki a természettudományi társulat Huxley „Élettantát,“ és máris egy második, és pedig nem kevésbé jeles, népszerűen írt mű jelen meg e szaktól magyarul. Azok, kik tudják, érzik azon ijesztő hiányt, mely ép e téren, ép az ilyen ismeretek tekintetében még mindig uralkodó hazánk mivel polgári osztálya legnagyobb részénél is, s azok, kik ismerik az összefüggést, mely az ilyenü, az egészségügy tekintetében fontos ismeretek hiánya, és másfelől Magyarország gyér népeisége, s ebből származó összes bajaink, gyengeségünk között könnyen kimutathatólag létezik, — egész azon irtóztató határig, melynél a legközelebbi évben is kholera név alatt egy véres háboru pusztításával felérő veszteséget, 200,000 munkabíró kart veszítettünk: — azok tudják is méltányolni, hogy mit tesz az, ha irodalmunk ilyenü népszerű művekben gazdagodik. Thomé munkája igen világos, egyszerű, könnyen érthető modorban ismerteti az emberi test szerkezetét, úgy hogy e rövid 6 ivnyi kis kötetet úgy a magán szorgalommal készülő tanulók, mint a szülők és nevelők is egyaránt használhatják. Jó lélekkel merjük ajánlani olvasóinknak e könyvet, mely csinos kiállításban az, Eggenberger-féle akad. könyvkereskedés által kiadva jelent meg. Ára 1 frt.

— A kereskedelmi miniszterium hat-hatszáz forint pályadíjakat tűzött ki a rétművelésről s a gazdasági gépek kezeléséről szóló pályamunkákra, melyek beküldési határideje ez év utolsó napja.

— Bartalus István tudatja, hogy „A magyar népdalok egyetemes gyűjteményének“ második kötetére eddig csak 35 előfizető jelentkezvén, az előfizetési határidőt május elejéig meghosszabbítja. Ha még 60 előfizető lesz, kiadja e kötetet is, melynek 600 frtnyi költségeihez a Kisfaludy-társaság fele részben járult. Mint tudva van, ez a nép ajkáról vett dallamok gyűjteménye szöveggel együtt, s ekkép népköltészetünk megismerhetésének lehetővé tételére nagyon kívánatos volna, ha a közönség figyelme jobban rá irányulna. Előfizetési ára 3 frt, s ugyanily árban az első kötetet is meg lehet rendelni szerzőnél, Budapest, országút 28. szám.

— Petőfi szobrát Izsó már a legkisebb részletekig elkészítette egy ölnyi magas agyagmintázatban s e hó 16-án mutatta be a szoborbizottságnak, mely tetszéssel fogadta a szép művet. A költő hévteljes szavalat közben van ábrázolva, arcával fölfelé tekint, jobbát keblére szoritja, míg félig alábocsátott baljában összegöngyölt papírt tart. Az alak állásának a jobb lábbal előre tett lépés szolgál motívumul s az egész törzsnek a balláb nyújt támpontot. A nyakba panyókásan köpeny van vetve, úgy hogy a vállak mégis szabadon látszanak. A mellre tett jobb kéz igen szép redőzetben vonja előre a köpeny egyik szárnyát, míg a lebocsátott balkéz félre hártja a másik részén, előtűntetve az egész alak szép részleteit. Hátról tekintve is jó rajzvonalakat mutat a szobor, puha redőzetben hullván alá a köpeny. Az arc kifejező és energikus. A bizottság csekély észrevételeket tett, leginkább azért, hogy a hajdús s elől, a mint homlokra borul, terheli a fej könnyű mozdulatát a szemlélő előtt. Izsó tehát megbízott, hogy e segéd mintázat után készítse el öntés számára a 13 lábnyi magas szobrot, valamint a 40,000 frt erejéig terjedhető költségvetést. Azt is elhatározták, hogy a városnál lépéseket tesznek egy ideiglenesen átengedendő telekért, hol a művész a teljességgel építhessen a nagy szobor elkészítésére.

— Kaulbach még a negyvenes években lefestette Liszt Ferenczet és b. Prónay Istvánt. Mindkét arcképet aztán magánál tartotta baráti emlékül. Most Melezer Gyula acsai ref. lelkész azt az érdekes fölvilágosítást közli, hogy b. Prónay István urtól többször és legközelebb is azt hallotta, hogy Kaulbach mindig úgy nyilatkozott, mikép a két arcképet a magyar nemzeti múzeumnak fogja hagyományozni.

— Az Eszterházy-képtár július elejétől szeptember végeig zárva lesz, mivel ez idő alatt a tűzbiztonság érdekében az akadémiai palota padlásán és a képtár-teremben a deszkafalakat vassal fogják kicserélni s ez átalakítás százhat-ezer forintba fog kerülni.

— Színház. Mult pénteken egy kis vigjátékot láttunk a nemzeti színházban „Sziget a szárazon“ cím alatt. Szerzője nevével (Grubiczy László) még most találkozunk először, de elég biztatón, mert műve legalább is nem unalmas, sőt a közönség jól fogadta. A darab hőse Kurucz Boldizsár ur, ki gyűlöl minden ujtást, vasutat, távirtdát, parlamentet, stb. s az ő falusi tanyája valóságos sziget a civilizáció áradata közepette. A darabban van több reminiscencia régebbi darabokra és élczekre, legfőbb hibája azonban, hogy nem csattanósan végződik. — E hó 17-ikére Shakespearenek „Téli regge“ című színműve volt kitűzve, melyet díszleti pompa közt készültek bemutatni. Az opera pedig (mely most a színház betege) tőle kitelő erővel készül Erkelnek „Brankovics“ című új operájára, melyet zenészeki körök igen dicsérnek, s melyet a közelebbi napokban fogunk hallani és látni.

Közintézetek, egyletek.

— A magyar tud. akadémia apr. 13-iki ülésén két szakszerű fölolvadás volt. Az első Farkas Gyula székesfehérvári reáliskolai tanár tartotta a fényugarak rezgésszáma és törésmutatója közt fennálló törvényről. Hantken Miksa levelező tag pedig a nummulitok (a szentlepek-nél kapcsolatosan előjövő rétegek) stratigraphiai jelentőségéről szolt, hazánkra vonatkozólag.

— A természettudományi társulat ápril 10-iki fölolvadás estélyén (a vegytani intézet termében) dr. Klug Nándor egyetemi tanárségéd mutatóanyagokkal is magyarázva szolt a színérzésről, fejtegetve a színek természetét és sajátágát. A világitó testek fénye — habár fehérnek nevezzük azt — üveghasabon átvezetve a hét főszínt tünteti föl, melyek: vörös, narancs, sárga, zöld, világoskék, sötét kék és viola. A színérzés különböző lesz, ha a megvilágítás foka különböző. Az indigókék például a megvilágítás fokozódásával lassan átmeleg fehérré. Ha a sugarakat vegyítjük, más-más színt nyerünk. A fehérnek hét színt ismét fehérre egyesítjük; de két-két szín is ad fehéret, mint például a vörös a zölddel. Azon két vagy több szín, mely együtt fehéret ad, kiegészítő színek nevezetnek. A vörös, zöld és ibolyaszínből minden többit elő lehet állítani, a miért ezek alapszíneknek hívatnak. Ennek megfelelőleg állítják, hogy a szemben háromféle érzés van: a vörös, zöld és ibolya színek megérzésére. Joggal magyarázható ez a színvakságból is, azon betegségéből, midőn a szem érzéketlen marad a vörös, vagy a zöld, vagy az ibolyaszín iránt. A vöröset feketének látja, de vannak tökéletesen színvakok is, a kik minden szín iránt érzéketlenek. Hogy a tárgyak különféle színből látszanak előttünk, ennek oka, mert a rájuk eső napfényből minden többi színt elnyelnek, s csak éppen azon sugarakat verik vissza szemünkbe, a melyekben látjuk. A czi-nober csak a vereset veri vissza, a zöldet, kéket sat. elnyeli. A fehér test minden rá eső sugarat visszaver; s ennek ellentéte, a fekete, minden sugarat elnyel; a sötét fekete testről tehát sugarak nem jönnek szemünkbe. Ha pedig valamely testről minden színű sugar szemünkbe jut ugyan, de kevésbé intenzíven: azt a testet szürkének látjuk. — A természettudományi társulat apr. 13-iki ülésében szakszerű fölolvadások voltak. Kohn Gyula a nap fizikai alkatáról szolt, elősorolva mindazon hypothesiseket, melyeket a napról közöltek. Balogh Kálmán pedig „dichlorallylen hatásáról s a nitrobenzinnek állati testre való hatásáról“ értekezett. A nitrobenzint sokféleképen használják még az ugynevezett mandula szappannál és szagos czukrok készítésénél is, pedig mérges tartalma, noha nem oly nagy mértékben mint régebben hitték.

— A nemzeti múzeum nevezetes kincsekkel gyarapodott azon két könyv- és iratgyűjteményben, melyek e napokban jutottak birtokába. Egyik a Kossuth-Veres Antal-féle gyűjtemény, mely miatt Kossuth igényeket is emelt, másik pedig Farkas Lajos 1848—49-iki pénzügyminiszteri hivatalnok hagyatéka. A „Hon“ rész-

letesben ismerteti e gyűjteményeket, s a Kossuth-Veres-félelöl előre bocsátja, hogy annak tartalma felöl Kossuth nem jól értesülhetett, mert a gyűjteményben neki csak néhány családi levele van, s azt készággal vissza is adják, míg a többi rész Veres Antal (Kossuth magán titkára) privát tulajdona és országos okmányok, sőt részben Veresnek kéziratban maradt történetirodalmi művei és memoirjai. A szabadságharcz egy napjaiban alig volt egyetlen szereplő egyéniség, kinek sajátkezü hivatalos irata ne volna itt, több nevezetes rendelet eredetije, néhány titkos s még eddig napvilágot nem látott diplomaciai irat, hadijelentés stb., ott van az ápril 14-ki függetlenségi nyilatkozat hivatalos eredeti példánya (az első tervszerü vázlat Kossuth kezéből szintén ott van). E nyilatkozat Veres Antal megjegyzése szerint csak július elején lön valóban gyönyörűen letisztázva, s ezért soha alá nem íratott, sem pedig a többi előre megrendelt példány sem készült el. Ott van az első magyar miniszterium igató jegyzőkönyve. Ez eredeti igató maga egy kész történelem, s nemcsak a hivatalos okirat beadója, hanem ezen okirat tárgya s az arra adott válasz is benn foglalatik. Ez igató 1848. ápriltól októberig s azután ismét 1849. januártól ápriliséig tart, s az összes miniszteriumra kiterjed. Sajnos, hogy ezen rendkívül becses gyűjtemény nem teljes, habár a meglévő a nagyobb részt képezi. Veres könyvgyűjteményében van továbbá több láda könyv, lapok a forradalom idejéből, az ötvenes évek röpiratai a szabadságharczról, Kossuth levelei fogsága idejéből s Veres Antal két nagyobb munkája Kossuth és Wesselényi pöréről, okmányokkal. A Farkas-féle gyűjteményben régi magyar művek, eredeti kéziratok, sőt a mi egyes gyűjtőknél a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, középkori kódexek is találhatóak. Van egy Corvina is. De a mi fő: Mikes Kelemen nyolcz kötetnyi kézírata, melyek közül eddig irodalomtörténelmünk egyetlen egyről sem birt tudomással. Mikes Kelemen nagy kort ért el s évtizedekkel túlélt nemcsak Rakóczit, hanem minden vele kimenekült magyart. Szellemi magányában írta amaz ismert klasszikus becsü leveleket, melyek mult századi irodalmunk legkiválóbb termékei közé tartoznak. A vig kedélyü s világias gondolkodásu ifju lassanként pietisztikus hitü lön s agg napjaiban vallásos elmélkedésekkel foglalkozott. Farkas gyűjteménye nagyrészt ilyeneket tartalmaz s csak két kötet van „Mulatságos dolgok“ cím alatt világi tartalommal. Egyike ez utóbbiaknak szintén erkölcsi tartalmu (hat személy beszélgetése alakjában) s valószínűleg fordított, habár a forrás nincs is megjelölve. Az irás mindeniknél ugyanaz s néhányan Rodostó neve s az évszám is ki van téve. A kéziratot Toldy Ferencz kétségkívül Mikesének nyilatkozattotta ki.

— Az iparmúzeum tárgyait már egészen rendbehozta Pulszky Károly a nemzeti múzeum kerek csarnokában (a fölépcsőzetnél), úgy hogy ez ideiglenes helyiségben vasárnap d. u. 3 óra-kor ünnepélyesen megnyitják, s átadják a nyilvánosságnak. Az eddig vásárolt és adakozott tárgyak értéke felül van a százezer forintot.

— A képzőművészeti társulat évi közgyűlése vasárnap lesz. Előlegesen megemlítjük, hogy tavaly a társulat bevétele összesen 13,335 frt 54 krt tett, a kiadások pedig 12,315 frt 59 krra rugtak. Összes vagyona tett 63,904 frt 85 krt. Ebben az alapító tőke 37,700 frt, a nyugdíjalap 14,239 frt 66 kr, készletek (könyvtár, albumlapok, ingóságok stb.) 5976 frt 19 kr. A folyó év bevételei 20,280 frt 64 krra számítvák, s a kiadások után a pénztári maradványt 1048 frtra tették.

— A felsőmagyarországi múzeum-egyletnek már 200-at meghaladó tagja van, s a nagy részt ajándékból gyűlt tárgyak száma 14,000 darab. Az eddigi helyiség tehát máris szűk, noha még az ünnepélyes megnyitást sem történt meg. Ez okból az egylet kérvényt intézett Kassa város hatóságához, mint az egylet pártfogójához, hogy a helyiség bővítéséről intézkedni sziveskedjék.

— A délmagyarországi természettudományi társulat elnökének dr. Szmolay Vilmos, ki a társulat létesítése körül magának annyi érdemet szerzett, az üresedésbe jött alelnöki székre dr. Alföldi Dénes reáliskolai tanár választott meg.

Egyház és iskola.

— Trefort közoktatási miniszter közelebb Németországban, nevezetesen Lipszében, Drezdában, Halleban és Berlinben járt, hol a magyar oktatásügyben több kitűnő szakférfiival értekezett. Bécsi lapok azt is híresztelték, hogy a budapesti egyetemre idegen tanárokat ohajt megnyerni, s többi közt Lipszében ajánlatot tett Overbecknek, hogy jöjjön felévre Budapestre s tartson előadásokat a régészetről. A miniszter törekvése azonban a „P. Napló” szerint ez ut alatt inkább arra irányult, hogy külföldről fiatal jeles tanárokat nyerjen meg, kik előbb a tanárképzésben tanítnának s a főtanodákban csak akkor, ha elsajátítják a magyar nyelvet.

— Ingyenes előadásokat tartanak a nyáron a budapesti egyetemen a tudomány iránt érdeklődő közönség számára. Kautz Gyula minden csütörtökön a bankügyről és közlekedési eszközök nemzetgazdasági elméletéről, kedden pedig az európai államtudomány és nemzetgazdaságtan újabb irányáról fog értekezni. Dr. Hajnik Imre „A nők jogállása a világtörténet fejlődésében” című előadást tart minden szombaton; dr. Schnierer Aladár szerdán a börtönügy jelen állását, dr. Herczeg Mihály a nyilvános szóbeliségre alapított polg. pörrendtartás főbb elveit, dr. Sággy Gyula pedig az osztrák örökösödési jog elveit ismertetik hetenként egy órai előadásban.

Mi ujság?

— József főherceg egész családjával a Margitszigetre költözött, hol neje, Klotild főhercegné a gyógyfürdőt fogja használni. A főherceg a legkisebb épületek egyikét szemelte ki lakháznak, nehogy mint — mondá — a gyógyvendégek a főhercegi család jelenléte miatt helyszükében szenvedjenek. Az ősszel a főherceg külön palotát fog építtetni a Margitszigeten.

— Nevezetes történelmi emlék. A régészet barátaira nézve érdekesnek találjuk közölni a hozzánk beküldött következő értesítést. Gritti András, 1523-ban választott velencei doge egy nyakláncra jutott nem régiben király ő felsége birtokába. A doge ugyanis királyunk egyik ösének, lotharingiai Antal hercegnek egy ezüst ékszert adott ajándékba tisztelete jelül. Ezt aztán Nancyban, a családi kincstárban őrizték, míg nem azt az első francia forradalomkor kipuuszították. A Gritti-féle ékszert nem oly régen egy munkás a földbe ásva megtalálta a francia Jankovich báró birtokán, s Jankovich meg is vásárolta tőle. Az ékszer főrészt egy hosszabb nyaklánc képezi, melyen éremalakú boglár függ, s azon Gritti alakja látható domborműben. Jankovich báró az érdekes régiséget egyik magyarországi rokonának, nevezetesen keresztfiának, Jankovich Antalnak ajándékozta, egy másik fenmaradt részét pedig a báró halála után özvegye Nancy város muzeumának adta, s itt deríték ki annak történelmi jelentőségét. Jankovich Antal ur a nancy-i muzeum igazgatója Varrens gróf által értesülvén arról, a lotharingiai családi ereklyét ő felségének bemutatta, s régi jogos tulajdonosának fölajánlotta. A király szívesen fogadta ez ajándékot, s Jankovich ur figyelmét (1865—72-ben országgyűlési képviselő is volt) sajátkezű névaláírásával ellátott arczképével viszonzta.

— Liszt műkincsei. Tudvalevőleg Liszt Ferenc a múlt év novemberében tartott jubilaris ünnepélye alkalmakor megígérte, hogy e nap emlékére a nemzeti muzeumnak ajándékozza eddig Weimárban őrzött műkincseit, melyek értékét 400,000 ezüst forintra teszik. A gyűjtemény kiválóbb tárgyai: Beethoven, Haydn és Mozart zongorái, tömérdek arany, ezüst, platina, ékszer, rendjel stb. gyönyörű malachyt edények, nagybecsű márványszobrok és festmények a leghirvevesb művészekről, rajzok, metaszvények stb. Egy karmesteri pálcza, melynek koronája brilliantokkal van kirakva, míg a köréje font babérkoszorút nagy-szerű smaragdok ékítik (oroaz arisztokrata hölgyek nagyszzerű ajándéka) egymaga ezer darab aranyat nyom, míg Bécs városa emléke: tiszta vért ezüstből készült karmesteri állvány, vagy például az a nagy szímarany korona, melylyel Hamburg tisztelte meg a mestert — szintén tetemes értéket képviselnek.

— A szabadságharcz egy emlékművével akarják díszíteni M.-Sziget közterét, az Asztalos Sándornak és Mórícz Samunak állítandó emlékoszloppal, melyre a máramarosi honvédegylet már több év előtt adakozó iveket bocsátott ki. Az egylet legutóbbi ülésén Mórícz Károly elnök azt a jelentést tette, hogy az iveken tekintélyes összegeket irtak alá. Eljöttnek tartják tehát az időt, hogy az ivek beszede-se-nek s az emlék fölállítására megtegyék az elő-készületeket. Az emlék a ref. templom és megyeház közti térre van szánva.

— Jótékony adományok. A pesti első hazai takarékpénztár a kholera-árvák javára 2000 forintot szavazott meg s terjesztett föl a bel-ügyminiszteriumhoz. Ugyane célra a nagyvá-radi takarékpénztár 200 frtot küldött be. A belügyminiszter nevezett intézeteknek teljes elismerését fejezte ki adományukért.

— A főváros elnevezése. Görlicz városának főpolgármestere közelebb Ausztriában kereste Buda városát, mint a melyről azt hallotta, hogy jeles közbizághidja van. Most Grác város, a társ-birodalom egyik fővárosa, küldözgeti Pest sz. k. városhoz és Buda sz. k. városhoz évi számadásait és hasonló szívesseget kér. Abból ugyan nem sokat fog megérteni, mert azt bizony magyar nyelven fogja kapni. Grác városának lapsusa egyébiránt nem is oly csoda, ha meggondoljuk, hogy ily hibásan czimzett átiratok hazai törvényhatóságok részéről is érkeznek, nevezetesen Kassáról érkezett e napokban három átirat, az egyik Pesthez, második Budához, a harmadik pedig O-Budához. A legzsebb azonban az, hogy még a miniszteriumok sincsenek tisztában a főváros elnevezése iránt; folyton „sz. kir. Budapest városhoz” irtak le, és csak a belügyminiszter használja a törvényben megállapított „Buda-pest főváros” elnevezést.

— A tavaszeli lóversenyek e hó 12-én történtek meg a fővárosban kedvező idő mellett, de maga a verseny nem volt valami különös érdekű. A sikversenyben egymaga pályázott gr. Szapáry Iván „Verbéná”-ja; az akadály-versenyt is szintén egy paripa járta és ugrotta végig, gr. Eszterházy Miklós „Strizzel”-je. A gátversenyre már hárman futottak, s nyert gr. Eszterházy Miklós „Caprice.” Volt parasztló-versény is, melyet gr. Zichy Viktor indítvá-nyozott, s melyre három szál legény vállalko-zott, s az 50 és 25 irtos díjakat Sáska István pesti lakos egy tarka és egy pej lovai nyerték meg. Továbbá ugyancsak gróf Zichy Viktor tiszteletdíjat adott egy „steeple chase”-re, s erre öten versenyeztek s győztes a báró Maj-thényi Izidor „Little Ellen”-je lett.

— Egy külföldi hazánkiáról. Révy Gyuláról emlékeznek meg a lapok, ki mint mérnök tekintélyes állást foglalt jelenleg Londonban. Átalá-nos elismerést vivott ki a tudományos angol világ előtt négy munkájával, melyek közül az első a csavarhajók javításáról, második a gya-pot alkalmazásáról s készítéséről szól, harmadik tervvázlat egy Anglia- és Franciaország közt építendő tengeralatti vasúthoz, és a negyedik Paraguay, Uruguay és La Plata folyamok sza-bályozásáról. — Révy 1834-ben született Gar-doson (Somogy). Beutazta egész Amerikát s aztán Angliában települt le.

— Keserűvízforrást fedeztek föl a hortobágyi legelőn, a hidtól nyugatra, körülbelül másfél-ezer ölnyire, hol gulyakutat ástak. A víz erősen kesernyész, s vegybontási vizsgálatára azonnal szakférfiakat kértek föl.

— Számár-alapítvány. A Szilágyságban a türelmes csási majd mindenütt megvan a házi állatok közt, és szegény ember jól boldogul vele. Nem régiben egy elhunyt polgár 200 frtot ha-gyott a ref. eklézsiának „számár-alapítvány” czim alatt oly rendelkezéssel, hogy abból 5 perzentos kamat mellett évenként egy becsü-letes, szegény házasulandó legény kölcsönt kaphasson egy pár számár vásárolhatására.

Halálozások.

Dr. Réczey Imre, a főváros egyik ismert orvosa, elhunyt 70 éves korában.

Ij. Hincz Dániel, Maros-Vásárhely te-vekeny polgára, meghalt e hó 10-kén himlőjár-ványban.

Szendey János, a kereskedelmi miniszte-rium titkára, elhunyt e hó 11-én 47 éves korában.

Dr. Reviczky Antal, volt tiszti főorvos Esztergom megyében, meghalt e hó 9-én Sárkány-ban 64 éves korában.

Özvegy Szerdahelyi Józsefné, szül. Schwertner Julianna, elhunyt a fővárosban 75 éves korában. Egykori jeles színészünk és zeneszerzőnk: Szerdahelyi József neje volt s édes anyja a feled-hetlen Szerdahelyi Kálmánnak.

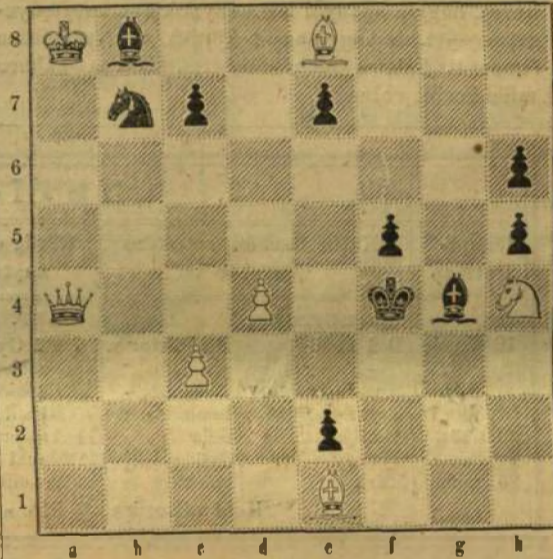
Elhunytak még: Strasser Salamon fővá-ro-s nagykereskedő 76 éves korában; dr. Gyürk y Lajos, Rozsnyó egyik orvosa 61 éves korában; Tury Oszvald, benedekrendi áldozár 66 éves korában; Paár Károly, Somogy megye levél-tárnoka, Kaposvárt; Jónás József, Déva-Vá-nya főjegyzője; Csegényi János, törvényszéki pertárnok, Beregszászon 49 éves korában; Gait h Ferencz, újvárad esperes-plebános s czimzetes kanonok 72 éves korában; Zólyomy László, volt honvédszázados, kit a honvédménházban ápol-tak; Eresényi Ferencz, postai felügyelő Budapesten 29 éves korában; gr. Csáky Ifige-nia, szül. b. Prónay, jótékonyaságairól ismert hölgy Lőcsén; özv. Kovács Jánosné, szül. Pápay Lujza asszony (dr. Kovács Sándor édes anyja) Nyiregyházán; Bamberg er Samu, szegedi ke-reskedő Nizzában; özv. Zay Antalné, szül. Donnay Teréz, Algyesben 68 éves korában.

SAKKJÁTÉK.

750. szám feladvány Gelbfuhs O.-tól (Bécsben.)

(Bécsben.)

Sötét.

Világos. Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond

A 745-dik számú feladvány megfejtése. (Chocholousch J.-től Prágában.)

Vil.	Söt.
1. Fe4-d7	Ke4-d5 (a)
2. He6-c7+	K tetsz. szer.
3. V vagy F mattot ad	
	a)
1.	Ke4-f5
2. Vd4-g8	tetsz. szer.
3. V vagy H mattot ad.	

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp Jó-zsef. — Galsón: Glesinger Zsigmond — Sárospatakon: Gérecz Károly — Debreczenben: Zagyva Imre. — Sziget-Csépen: Mayer Károly — Csáczán: Pick Mór. — Pa-rabulyon: Rothfeld J. — Egerben: Tilkovszky Fridolin. — Budapesten: Popovits Ármánd. — A b.-csabai kaszinó. — A pesti sakk-kör.

A pesti sakk-kör f. h. 12-én esti 8 órakor saját helyiségében ülte tízévi fennállásának ünnepét. Ez alkalommal a kör elnökének, Erkel Ferencz zeneköltőnknek kitünősikerült arcz-kepe a kör helyiségében lelepleztetett.

Erkel, kinek tiszteletére lakoma rendez-tett, egyike azon kevesek- és jeleseknek a régi gárdából, kik a negyvenes években a pá-risi sakk-kör fölött dicsőségteljes diadalt arattak.

Az estély igen vidám és kedélyes hangu-latban folyt le. Az elmés pohárvásárlások, melyek legnagyobb részt az estély hőisére, Erkelre mondattak, tanuskodtak azon mély tiszteletről, melylyel a kör tagjai a magyar sakkisták nestora iránt viseltetnek. Éjfélt után oszlott szét a kedélyes társaság, maradandó emléket vivén magával e szép estélyről.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvtárban kapható:

A LEGUJABB HÁZI TITKÁR.

Első rész.

MAGYAR LEVELEZŐ.

Elméleti és gyakorlati vezérkönyv

a közéletben előforduló mindennemű levelek

helyes szerkesztésére.

Számos utalgazító példákkal ellátva s a posta- és távirtdal szabályokkal és díjzabásokkal, ugy más közhasznú czikkekkel megtoldva.

Szerkesztette

TÓTH LAJOS,

köz- és váltóügyvéd.

Nyolczadik újból átdolgozott s a legújabb hazai törvényekhez s rendeletekhez alkalmazott kiadás.

(Nagy 8-rét, 412 lap.) — Ára füzve 2 ft. 60 kr.

THIBAUT M. A.

Uj magyar-francia es francia-magyar ZSEBSZÓTÁR.

Két kötet.

I. kötet: Francia-magyar rész. (16-rét, 434 lap.) Füzve 1 frt 20 kr.
II. „ Magyar-francia rész. (16-rét, 400 lap.) „ 1 „ 20 „
E két rész egybe, félbörbe kötve . . . . . 3 „ — „

Második rész.

MAGYAR ÖNÜGYVÉD

vagyis

elméleti és gyakorlati tanácsadó és utmutató a polgári életben

leginkább előforduló jogügyletek elintézésére;

továbbá

az államfő, az államkormány, s a közigazgatási és a bírói hatóságoknál ügyvédi segél nélkül benyújtható mindennemű folyamodványok, kérvények, panaszok, felelőbeszések, valamint a

jogügyleteket tárgyazó magán-okiratok és beadványok fogalmazására és szerkesztésére vonatkozólag több százra menő

magyar és német szövegű írománypéldával ellátva.

Minden osztálybeli honpolgárok használatára

irt.

TÓTH LAJOS,

köz- és váltóügyvéd, Pestmegye volt tiszti főügyésze.

Harmadik,

egészen átdolgozott s az időközben hatályba lépett újabb és legújabb hazai törvények alapján kiegészített és jelentékenyen bővített kiadás

(Nagy 8-adrét, 504 lap.) — Ára 2 forint 40 krajczár.

MOLE.

Uj francia-magyar es magyar-francia SZÓTÁR.

A legjobb kutforrások szerint szerkesztve.

Harmadik tetemesen bővített és javított kiadás. Két rész.

Füzve egy-egy kötet 1 frt 60 kr. — Félbörbe a két kötet egy kötetben 3 ft.

A Franklin-Társulat

magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában Budapest (IV, egyetem-utca 4-dik szám) megjelent és minden hazai könyvkereskedésben kapható:

UJ KÉPES KÖNYV,

utmutatás

a szemléletre, gondolkodásra, számolásra és beszélésre 2½ — 7 éves gyermekek számára, használatul a családban, kisdudóvódkban, sikeknéma-intézetekben és az elemi oktatás első fokán.

Vázolva és kidolgozva

BOHNY M. által.

36 színezett táblával és egy rajztáblával.

Diszes színezett borítékba kötve, ára 4 frt.

A Franklin-Társulat

KÉPES MESE-KÖNYVEI.

6 nagy színezett képpel ellátva, és diszes színezett borítékba kötve ára egy-egy füzetnek 80 krajczár.

1. A hamupipóke.
2. Cslpkerözsa.
3. A hős szabó.
4. Hüvelyk Matyl.
5. Jancsi és Örszike.
6. A vörösbóltás kis leány.

Kiadja és nyomtatja a „Franklin-Társulat“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest (egyetem-utca 4-ik szám).

Temesváry Emanuel

magyar czipőgyára

Budapesten, király-utca 1. szám.

ajánlja

Nők számára:

Topánkák, brünelből, lakorral finoman díszítve 3 frt 80 kr.
Ugyanazok gummi-huzóra, magas szabásnak, vagy egészen bárszabásból, finom kiállítás 3 frt 60 kr.
Topánkák, finom chagrin- vagy borjúbőrrel, szegezett és csavarral ellátott kettős talppal 4 frt.
Topánkák posztóból, szőrme-bélésel, bőrrel körülvarrva, csavaras kettős talppal 4 frt 50 kr.
Leánykák és gyermekek számára 100 fajta 1 frt 20 krtól 2 frt 80 krig.

Urak számára

Topánkák chagrin- vagy seregébőrből 4 frt.
Topánkák borjú- vagy bagaria-bőrből, szegezett és csavaras kettős talppal, igen erősek 4 frt 50 kr.
Ugyanazok orosz bagariából 5 ft. 50 kr.
Vadász- és térdcsizmák vízmentes bagaria-bőrből, 3-szoros talppal 12 ft.
Csizmák borjú- vagy chagrin-bőrből, elegans szabásu 10 frt.
Gyermek-térdcsizmák, 3-szoros talppal, igen erősek 5 ft.

Vidéki megrendelések postai utánvét mellett pontosan esaközöltetnek. Bészletes árjegyzékek ingyen és bérmentve. 508

Felügyelők, utazók, házalók, stb. (tetszés szerinti szakmában), akik Ausztria-Magyarországot beutazzák és meglepően j)vedelmező melletk-keresetet óhajtanak, szimüket „Vrdienai 100“ alatt bérmentve a pesti főpostán poste restante átadhatják. Válasz azonnal adatik. 509 (1)

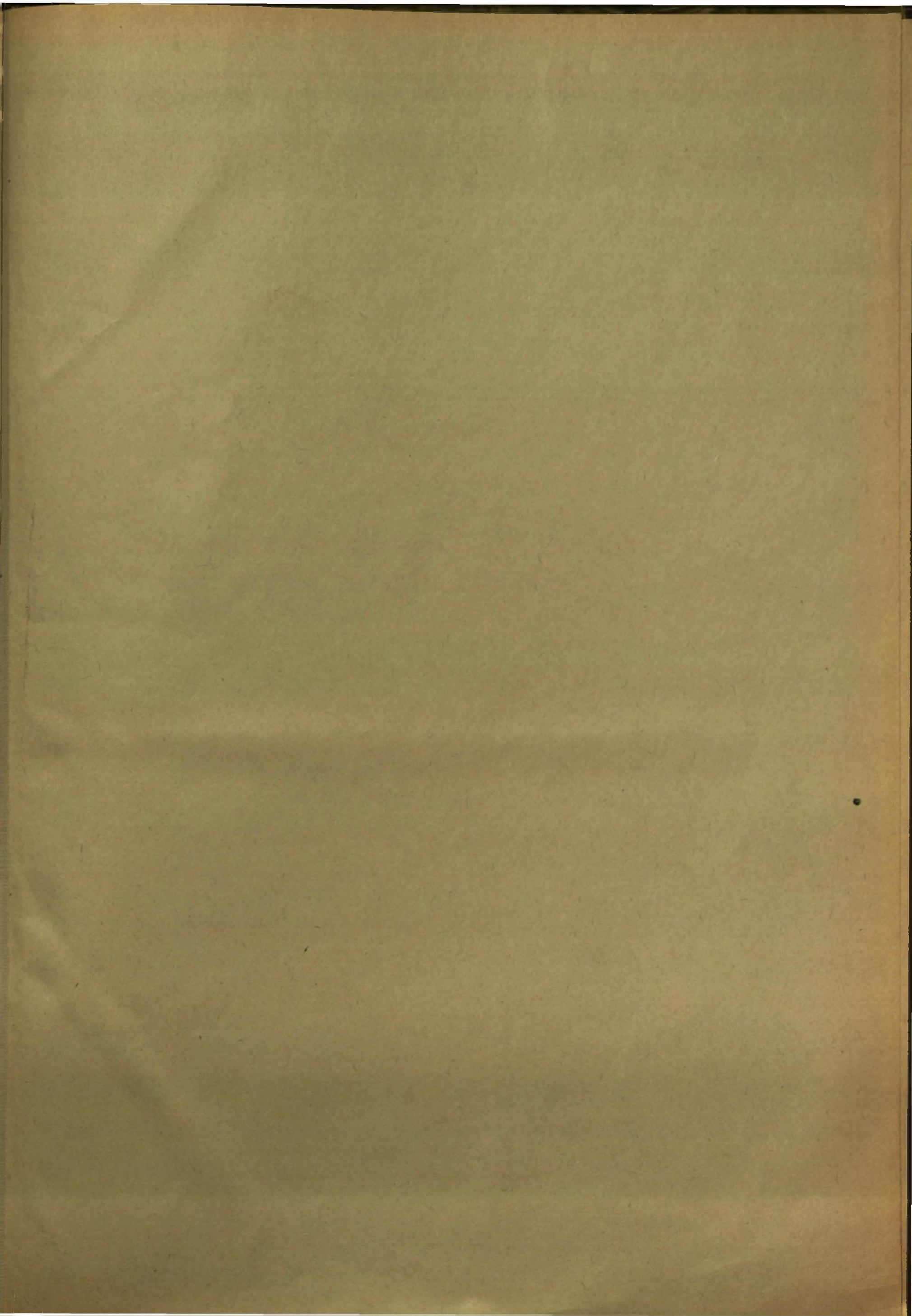

RAVISSANTE!

Félre mindenféle ártalmas aveszfétekkel! Félre a rizsaporral! Ezek elarulják magukat! Csak a méregmentes, hivatalosan megvizsgált, tisztá és teljesen ártalmatlan **RAVISSANTE**, Dr. LEBOSSE-től Párizsban, bír azon erővel, az emberi bőrt minden sérüléstől megmenteni, szépséget és ifjúságot biztosítani. Már az első kísérlet meg fog béklt győzni arról, hogy minden díszetet fölőslages.

Kapható nagyban és kicsinyben Budapestben: váczai-utca 8., HATSCHER MIKSA lífészernél. Egy üvegtelk ára 1 frt 30 kr. Vidékre utánvéttel.

LELT. 1995

Apróságok.

— **Patti jüvedelme.** Egy bécsi lapban érdekes adatokat találunk arra nézve, hogy mily fényes kereset lehet korunkban a művészet. Patti Adelina az ötvenes években hangverseny-körutat tett az Egyesült-Államokban, hol már akkor fényes sikert aratott, és körutja két évig tartott; ez idő alatt 300 hangversenyt adott. (Legújabb pétervári szereplése alkalmával 100 nap alatt negyvenhatszor lépett föl.) Fogadtatása mindenütt nagyszerű volt. Ép oly fényesek azonban, mint művészeti sikere, anyagi eredményei is. Jelenleg nincs művész, kinek oly fényes játékdíjakat fizetnének, mint neki. Így például pétervári közlebbi vendégszerepléséből tiszta jüvedelme 280,000 frank. Legközelebbi amerikai körutjára, mely 100 estére fog kiterjedni, egy millió frankot biztosítottak neki. A mellett az ajándékok, melyeket kap, egész kincset képviselnek. Ékszerai között Európa összes uralkodóinak ajándékai találhatók. Öltözködési ízlése még Párisban is el van ismerve, Worth párisi üzletében tucatz számra rendeli meg ruháit, mielőtt azonban neki megküldetnének, Worth mindig néhány napon át „Patti-kiállítás“-t rendez, melyre az egész párisi szép világ elmegy, tanulmányozni a legújabb divatot. Látnivaló, hogy Patti ez irányban is érti, miképp kell érdeket kelteni.

— **Drága fenyegetőzés.** Amerikai lapok írják, hogy a közlebbi spanyol-amerikai viszály alkalmával (a „Virginus“ nevű hajó ügyében) 6 millió dollárjába — 12 millió forint — került „Samu nagybácsinak“ (Uncle Sam, Észak-Amerika gúnynéve), hogy a spanyol kormányt öklével megfenyegette — t. i. hogy ennyit költött a szerencsésen elmaradt háboru előkészületeire. Hát a háboru mibe került volna?

— **Elefántcsont-kereskedés 1873-ban.** Azon elefántcsont-mennyiségnek, melyet a múlt év folytán Afrikából és Indiából csak Angolországba bevitték, összes értéke körülbelül 13 millió frankot tesz. Csoda-e tehát, hogy az elefánt oly ijesztő mérvben kezd kivészni mindenütt, a hol azelőtt megmérhetetlen sokaságban volt található, és hogy az elefántcsont egyre ritkábbá és drágábbá lesz?

— **A Yap sziget lakóinak pénze.** Yap a Karolinák szigetcsoportjának egyik szigete a Csöndes-oczeánban. E sziget lakóinak pénze sajátos eredetiségével s főleg súlyosságával még a spártaiak ismeretes vaspénzén is jóval tul tesz. Ugyanis e pénz különböző nagyságu kerekkövekből áll, melyek közül a legkisebbek akkorák, mintegy svájci sajt, ellenben a nagyobbak beillenének holmi tisztességes malomköveknek. A pénzdaráb közepén kerek lyuk van, melybe bot, néha valóságos gerenda van dugva, mert csak így szállíthatják egyik helyről a másikra. Bias, a híres görög bölc, ki azt mondá, hogy „mindenét magával hordja“, igen szerencsétlen ember lett volna Yap szigetén. E roppant pénzdarábokat a yapiak kunyhóik oldalához támogatják kívül, mert nem igen félhetnek, hogy valaki zsebrakja azokat.

Nemzeti színház.

Péntek, ápr. 10. Előszór: „Sziget a szárazon.“ Vigjáték 1 felv. Irta dr. Grubiczy László. — „Házi gyógyszer.“ Vigjáték 1 felv. Francziából ford. Szigligeti Jolán. „Egyetlen leány.“ Vigjáték 1 felv. Irta gr. Fredro S.; ford. Radnótfáy S.

Szombat, ápr. 11. „A bolygó hollandi.“ Opera 3 felv. Szövegét s zenéjét szerzette Wágner Richard.

Vásárnap, ápr. 12. „A betyár kendője.“ Népszínmű 4 felv. Irta Abonyi Lajos.

Hét fő, ápr. 13. „Sziget a szárazon.“ Vigjáték

1 felv. Irta dr. Grubiczy László. — „A fölolvasonő.“ Színmű 2 felv. Bayard után ford. Feleki M.

Kedd, ápr. 14. „A proféta.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Meyerbeer.

Szerda, ápr. 15. „Alfonz ur.“ Vigjáték 3 felv. Irta Dumas S.; ford. Paulay.

Csütörtök, ápr. 16. „Hamlet.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Thomas A.

Szerkesztői mondanivaló.

— **G—bánya.**

„Gyermekek, ne feledjétek:

— Ha isten nagy tettekre hív —

Fényes, magas földi polcznál

Nagyobb kincs az anyai szív!“ —

igaz is, szép is. De az allegoria, mely e tanúságot megtestesíteni volna hivatva, nem sikerült. Mert igaz ugyan, hogy a nagy folyó kis patakból (vagy inkább patakokból) lesz, de azért a patak nem anyja a folyónak oly módon, hogy ez elvá hatna tőle s odahagyhatná. Képzeld csak: a patakot s belőle nőtt folyót két külön egyéniségnek. Lehet-e? — Az allegoriának pedig tisztának, szabatosnak kell lenni.

— **Madocsány.** A Herderből fordított két kis tanköltemény elég csinos; de olvasó-könyvbe való, inkább mint lapunkba.

— **Morgó.** Elnyűtt gondolatok, magyartalan rythmusban. Nem közölhető.

— **„A tanító jutalma.“** Gyarló dolgozat. A tényállásból semmi sem derül ki belőle, a személyes sérelem miatti egyéni panasza pedig, a tények nélkül, nem lehet közérdeku. Ily alakban semmi esetre sem vállalkozhatunk közreadására.

— **N—r.** Még prókatori replikának is igen borsos; nekünk pedig egyáltalában nem való, sem tárgyánál, sem modoránál fogva.

HETI-NAPTÁR.

Hónapi-és Hetnap	Katholikus és protestáns naptár	Görög orosz naptár	Izraeliták naptára	N a p			H o l d			
				hossza	kél	nyug.	hossza	kél	nyug.	
	április									
19 Vasár	D 2 Tódor	D 2 Pastor b.	7 F 1 György	Ijár Ro.	2	p.	ó.	p.	ó.	p.
20 Hétfő	Győző vértanu	Sulpitius	8 Prochorus	2 Noé	29	13	5	6	6	52
21 Kedd	Anzelm vértanu	Oda szűz	9 Eupsichius	3 Fél bójt.	30	11	5	5	6	53
22 Szerd.	Kájus és Soter	Leonidas	10 Herodes	4 Nataniel	31	15	5	3	6	54
23 Csüt.	Adalbert, Béla	Béla	11 Antipas	5 Okozás	32	8	5	1	6	55
24 Pént.	György vért.	György	12 Vazul	6 B. h. a. e.	33	7	5	0	6	57
25 Szom.	Márk	Márk	13 Arsenin	7 Temp sz.	34	5	4	58	6	58
				8 S. Ah k.	35	3	4	56	7	0

Hold változása. ☽ Első negyed 23. reggel 1 óra 20 perczkor.

TARTALOM.

Kaulbach Vilmos (arczkép és képpel). — A pénzcsinálás mestersége (folyt.) — A szoroskői orosz támadás. Az emberi nem legrégebb nyomai. — Utazás a tenger alatt (folyt. képpel). — Egyveleg. — Melléklet: Adalék a magyar színészet történetéhez. — A tót irodalomból. — Uralkodók czime. — A hétről. Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi ujság? — Halálórák. — Sakk-játék. — Statisztikai jegyzetek. — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő Nagy Miklós.
(L. czukor-utca 11. sz.)

HIRDETÉSEK.

Van szerencsénk a t. közönséget figyelmeztetni, hogy az alant jegyzett

HITEL-PAPIROK

az utóbbi válság alkalmával, bizalomra legméltóbbaknak találtattak, és haszonhajtó befektetésekre legjobban ajánlhatók.

Ezen papírok a válság előtt birt árfolyamon alól jegyeztettek, és mi ezek százalékos jüvedékét, a mostani jegyzések alapján közöljük. Egyszersmind megemlítjük, hogy mind ezen alant jegyzett értékpapírok annak idejében névértékben fognak kisorsoltatni.

32 évi	5 1/2%	földhitel intézeti zálogjegyek. Jüvedék körülbelül	6 3/8%
34	5 1/2%	ált. földh. részv. társ. „	6 1/2%
24 1/2	6%	„ „ „ „ „	7%
25	5 1/2%	magy. jelzáloghitelb. „	7%
23	6%	kereskedelmi bank „	7%
5%	magy. és erd. földterherment. kötvények	„	6 1/2%
„	szőlődézsma váltásági	„	6 1/3%
„	vasuti kölcsön	„	6 3/4%

Ezen befektetés ép oly biztos, mint a takarékpénztári betétel, és sokkal magasb kamatozást nyújt, mint ez utóbbi.

Becsés megbízásokat legpontosabban teljesítünk és tanácscsal szolgálni is készek vagyunk.

Glatz, Holzwarth és Schubert.

Budapest, V. Dianafürdő.

A „Franklin-társulat“
magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca
4-dik szám) megjelent és minden könyvtárbanál kapható:

VEZÉRKÖNYV
A TESTGYAKORLÁS TANÍTÁSÁHOZ

TANITÓK ÉS TANÍTÓJELÖLTEK SZÁMÁRA

szerkeszté

MARKO LAJOS,

kassai népiszkolai igazgató-tanító.

29 fametszvénynyel — Ára 60 kr.

Margitszigeti gyógyfürdő

Budapest főváros közvetlen közelében.

35° R. meleg artézi forrás — porcellán-, márvány-, kád- és kőfürdők zuhany készülékekkel — nagyszerű kert — 300 teljes kényelemmel berendezett szoba — társalgási terem — kül- és belföldi lapok — naponta zene.

Kóralakok, melyek ellen a Margitszigeti hévvíz kedvező eredménnyel használtatott:

Köszvény — az ízületek, izmok, csontthártya, ideghüvely, idült csúza. A csúz, köszvény, erőművi behatások, typhus után fellépő bűdésék. — Zsábák. — A csontbántalmakat, csontszűt, ízületi bajokat és külsértéseket követő elváltozások. — Fájdalmas hegek, merevség, hűdés. — Bórbántalmak. — Vizeleti nehézségek. — Méb- és hüvelybántalmak.

A hévvíz belsőleg eredménnyel használtatott: idült gyomorhurutnál és alhasi pangásoknál.

A szigeten van gyógyszerár; rendelő orvos: **Dr. Verzár.**

Bérleteknél úgy a fürdő-, mint a menetjegyek együttes váltásánál árelengedés.

A szigeten lakók a fürdő használatnál és a menetjegyeknél előnyben részesülnek.

A fővárossal óránként kétszer közlekedés.

A nyári idény május 1-én megnyitattik.

A lakások megrendelése: a szigeten a felügyelőségi irodában.

A Margitszigeti felügyelőség.

Utolsó posta: Ó-Buda.

229 (2-6)

Nyári ruhák

urak és fiúk számára legjutányosabb áron készen kaphatók

BAJUSZ JÓZSEF

szabó mesternél

a „**honvédhez**“

Pesten, hatvani-utca 4-ik szám, a harátok épületében a régi posta átellenében. 211 (3-4)

A „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet kiadásában Budapest (egyetem-utca 4-ik sz.) megjelent és minden könyvtárban kapható:

Magyarország története

a népiskolák számára.

Irta

Rajcsanyi János.

Ára 30 krajczár.

A „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet kiadásában megjelent (Budapest, egyetem-utca 4. sz.) és minden könyvkereskedésben kapható:

A TALMUD-ZSIDÓ.

Minden rangu zsidó és kereszténynek megszívlelésül bemutatja

Dr. Rohling Ágost.

Az eredetinek harmadik kiadása után magyarítá

Gemini.

Ára füzve 80 krajczár.

Kísérletül!
Méltóztatásnak
kis megrendelést tenni
gyönyörű
NŐI
ruhakelmékből
igen jutányos áron!
HAMBURGER ADOLF
bőlgő-dívaláru üzletéből
PEST, urí-utca 1. szám.
Minták kivárat szerint ingyen
és bérmentve küldetnek.

207 (7-50)

Szeplőt

és mindennemű

börkúteget

a legalaposabban és legnagyobb sikerrel gyógyít

Komáromy Mór,

kerületi orvos Huszton Mármaros megye.

Gyógyszerek a szükséges használati utasítással 3 ft. beküldése után, bérmentesen és azonnal elküldetnek. 196 (7-0)

A „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézetben Budapest, (egyetem-utca 4-dik szám) megjelent és minden könyvtárban kapható:

FIEDLER IGNÁCZ.

A telekkönyvi törvény

gyakorlati alkalmazása.

Harmadik kiadás. (XXIV, 274 lap, 8-rét.) Füzve 2 ft 40 kr.

TAVASZI IDÉNY-CZIKKEK.

Tavaszi legyezők, legújabb nemű, papír-, vászon- és selyemből, kiállításoknak megfelelőleg 12 krtól 7 ft 50 krig. — **Flórencsi szalmafonadék utcai legyezők,** igen kedvelt újdonság árja 1 ft. **Eredeti kínai sítalegyesők** 40 kr. **Pálmalevél-legyezők** 20 kr.

Most annyira divatos óriási legyezők 1 ft 75 krtól 25 ft-ig.

Tavaszi faernyőcskék. — Kis tavaszi selyem napernyők, legújabb dívat szerint pamut- és selyem-szővettel bevarva, kiállításnak a nagysághoz aránylag.

Esernyők, pamutkélme 1.50, 2.50; alpacca-szővet 3.75, 4.50; tafata és selyem 5.50—10 ft-ig, 11—12 bérások 7.50—15 ft-ig. **Vízmentes ruganyosernyő** 8.50.

Sétabotok nők és gyermekek részére 15—50 krig; természetes fűbotok 25—80 krig, elegánsabb neműek 1—8 ft-ig, dobányzó (csibuk) botok 1.50—10.50. **Törés (stilletes) botok** 2.40—12 ft-ig.

Vízmentes rugany esőöltönyök.

Férfiöltöny, fekete, újjakkal és fejjedővel, nagysághoz és minőségéhez képest 10—20, drappszinű 17—30. **Kocsis és lovaglő köpeny újjakkal és fejjedővel** 12, 25, drappszinű 21—25. **Elegáns double szövet utcai paletok** 24—35. **Gyermekbátók** nők számára fejjedővel 7.50—12. **Szabályszerű hóvédőöltöny-köpenyek.**

Kocsis rugany-plaid, lábtakaró gyanánt is használható újdonság, mely eső időben időkeletesen, védő az embert a megázás ellen, darabja 28 ft.

Rugany labdák és ballonok

minden nagyságban, szürkék 10 krtól 1 ft 20 krig, színesek 15 krtól 3 ft-ig.

Lovaglő-szerek.

Ang. dísznőbőrnyergesek urak számára 15 frittól kezdve.

Hölgy- és fiúnyergesek. Angol kantárok egyszerűek 1.65, 3.30, kettősek 4—10 ft-ig. **Kengyelvas-szíjak** 1.50—3.30. **Nyereg- és kötélt-terhelők** 1.40—3.50. **Nyeregtakarók (kasszák)** 3—5 ft-ig. **Kengyelvasok, nyerges- és kocsiló-szíjak, lovaglő sarkantyúk és ostorok** minden nemű.

D. FEVRE

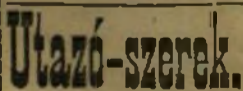
francia **Sodavizkészítő-gépeinek** gyári raktára.

Ezen gépek, amint azt számtalan hozzájuk jutott elismaró levelek által bizonyíthatjuk, legalkalmasabbak arra, hogy velők neki saját maga készíthassa ezen époly kellemes, mint az egészségnök előnyös peragóitall.

Árai: 2, 4, 6, 8, 10 mézesnyek

frt 8.— 10.— 12.— 14.50 17.— darabja

Használati utasítás, valamint a szükséges porokkal szolgálunk.

Utazó-szerek.

Angol szivartárak, vállba függeszthetők 3.85—9 ft-ig. **Női készítmények,** minden nagyságban, 1—15 ft-ig. **Vízgőz-szállítók** 9 forinttól 20 forintig. **Kerti gyertyatartók** Madárkalitkák **gyertyáknak** 1 ft. **Patrolóknak** 1.70. **Szálra függeszthetők és asztalkakon.**

dús választékát ajánlják

KERTÉSZ és EISERT Pesten, Dorottya-utca 2. szám,

a „magyar király“ című szállodával szemközt.

Írásbeli megbízások gyorsan és figyelemmel aszközöltetnek

209 (3-4)

Trencsin-Teplicz gyógyfürdő Magyarországon.

Már évszázadok óta ismert és világhírű kénásvány-fürdő hőfoka 29 egész 32° R.

Fürdőintézetek: öt tükörfürdő, fa- és porcellánkád, hideg és meleg zuhanyok. Továbbá egy újonnan szerkezett hideg tely- és uszófürdő.

Jó juh-savó, mindenféle ásványvizek, erdei fenyő- és vassfürdők.

Elismert és bebizonyult gyógyhatásai: köszvény-, csusz-, vesebajokban, szélhűdésben, bőr- és csontbetegségekben, buja és görvélykórban.

A fürdőidény kezdete május 1-jén és tart szeptember végéig.

A vendégek elfogadására több kényelemmel berendezett szálloda és sok magánház áll készen. — Posta és távirat-állomás. Gyógyszertár, vendéglők és kávéházak. — Naponként szini előadás. — Egy jól felszerelt zenekar.

Felső, kiterjedt angol kert. — Zárt sétáló- és olvasó-terem. — Balok és bangversenyek. — Kirándulások a regényes Vágvolgy több szép pontjaira. — A vaspályák az utakonkat ide szállítják: Bécsből Magyar-Hradischig, Oderbergből Silleinlig, a kassa-oderbergi vasúton és Alsó-Magyarországból Galantháig. — A távolság Magyar-Hradischtól 8, Silleintől 8 és Galanthától 10 óra. — A két előbbeni állomásról naponként posta, az utóbbiról társas-kocsik közlekednek.

Fürdő-orvosok: **Dr. Nagel Ede,** Bécsből és **Dr. Ventura S.,** kir. porosz egészségügyi tanácsos. 230 (1-3)

Fürdő leírás kapható Braumüller könyvkereskedésben Bécsben.

Szükséges értesítéseket adnak a fürdő orvosok és ő excellenciája báró Sinai téle fürdő felügyelőség.

A legbiztosabb és legkellemesebb szer
váltóláz ellen,
különösen gyermekeknek, kik a keserű Chinint másképp bevenni
nem képesek, a

Chinin-csokoládé

és a

Chinin-czukor

Rozsnyay M. gyógyszerésztől Zombán Tolna megyében,
melyeket a magyar orvosok és természet-vizsgálók nagygyűlése
Fiumében pályadíjjal koszoruzott.

Kapható vagy megrendelhető a birodalom minden jóhírű
gyógyszertárában.

A hamisításoktól óvakodni kell!

Mindenki csak a Rozsnyay M.-féle pályakoszoruzott
készítményt kérje és fogadja el 185 (22-0)

Magyarország pénzügyi állapota és módozatai ennek emelkedésére.

Ez a czime egy műnek, mely Magyarország kétes pénzügyi helyzetét behatólag megvitatta, melyből én azonban személyemre nézve igazi hasznot nem vehettem. Én is magyar vagyok s pénzügyi állapotom szárazkozár-ra méltó volt. Ekkor a legnagyobb nyomorban, Orlicé R. mennyiségtani tanárhoz Berlinben, Wilhelmstrasse 125, fordultam, és

hála gyors segítségének
már néhány napok mulva több 5000 forint nyertem a kis
lotteriában. Pénzügyi helyzetem esillogó. 222 (1)

H . . . Győr mellett Uray B.

Malólirottak

a nagy közönség érdekében kedves kötelezettségüknek tartják az általunk már több ízben is kiadott és sokszor megismert

Brauswetter János,

chronometer és műórás

ának 26 év óta fennálló órászövetését Szegeden
szülővárosában, kézzel és részle-hajlatlanul
a legmelegebben ajánlják.

126. Hainler Agoston theologus Bécs.
Hartl Gusztáv Fulvár.
Igar Dániel Sáros-Patak.
Juhász János Stropko.
130. Jónnel N. m. k. postamester Bradek.
Karácsonyi Miklós a tisztasági-
nál társulat főbírója Buda.
Kiss Tamás Kun-Szt. Márton.
Kassa Károly Alakján,
Kosztolányi főhadnagy Mező-Túr.
135. Knesey József József N. Militica.
Kalmár Viktor bőségsz. B. Diószeg.
Kis Sándor m. k. tr. t. Szolnok.
Kovács Alajos m. k. pénzügy. Szeged.

Kis József uradalmi tiszt. P. Lak.
140. Latt István m. k. postakézelt Karczag.
Lendvayráky J. a. Erd. Olábl. hányan.
László N. hadnagy Zombolya.
Lukáts An. R. Gyász M. Várhely.
Majoros András asp. lelkes Dakra.
145. Mathe Gyula ref. tanító T. Burán.
Pertych Mihály főkapitány Szabadka.
Schmidt N. a eszaki ált. takarékpénztár pénztárnoka Szeged.
Kopocz Antal a keresk. bank pénztárnoka Szeged.
Weitsenfeld Zsigmond Szeged.
150. Stern Mór könyvtáros Szeged.

Számítalanszor törekedik, hogy csupán csak előítéletből mellőzzék a kivárást, magának valódi érdemet szerzett és képzett művész és honi; mert többnyire a bécsi órákereskedők mindent igéző és ámitó bírálatának birtokába, oly állány szerkezetű, hasznavehetlen órák vásároltának, melyek — **mit a Gólirottak nagyrésze is bizonyított** — igen is járulékosnak, és óráknak nem is nevezhetők; ezen, a szándékos csalással hátrón eljárás ellen kötelesség erőlyesen felszólalni, mindenkit óvatosságra inteni.

Kitűnő jóságú órákat vásárolni vagy javíttatni a közönség tapasztalása szerint, egyetlen biztos forrás

BRAUSWETTER JÁNOS

chronometer- és mérőórás, az első valódi kula nélküli jólhasznó remontőr
inzer-órák szabadalmazott főtitkára, ki az 1871-ik évi londoni világiállításán
kiváló kitüntetésben részesült az 1872-ik évi kecskeméti iparműkiállításán
itt is az 1873. bécsi világiállításán pedig, valamint kiállítva
vált órák fölött a győzelmet aratta, mint annak idején ezt
a lapok is főtémították; — továbbá kiállítva, különösen pedig a francia-
Svájcs országokban 12 éven át az órárművészet minden titkát magáná
tette és a hozzávaló gépekkel el van látva, valamint Münchenben is az
elméleti és gyakorlati vizsgálat eddig még senki által meg nem köze-
lített sikerrel végezte.

Árjegyzék:

Férfi-órák	frt.	frt.
Ésöt heng. óra 4 rubinnal	10-12	Arany ugyancs duplatokk. 63, 65, 70, 90
„ „ aranyas. ngról.	13-14	„ valódi remontőr hov. órák
„ „ dupla tokkal	15-17	„ kristályüveggel 85, 70, 80, 90
„ „ kristályüveg.	14-17	„ ugyancs dupl. 100, 110, 120, 160.
Borgonyóra 15 rubinnal	18-18	Hölgy-órák.
„ duplatokkal	19, 20-22	Ésöt heng.óra 4 rubinnal
ang.borg.óra 15 r. ar. úv.	18, 20, 22, 24	Arany órák 3-mas száma 18 kar.
„ ugyancs dupl.	23, 24, 26-28	„ 4-mas száma 18 kar.
„ valódi borg. rem. fülénél jólhasznó	30, 32, 35	„ 5-mas száma 18 kar.
„ krist. üveg.	30, 32, 35	„ 6-mas száma 18 kar.
„ ugyancs duplatokkal	35, 37, 40	„ 7-mas száma 18 kar.
Arany borgonyóra 3. szám (18 kar.)	36, 38, 40, 50.	Serkentők, órával együtt 7 frt. gyer- nyaggyűjtővel 10frt. 8 naposak 12 forint
„ ugyancs 15 rubin.	36, 38, 40, 50.	Ezenkívül minden egyéb kívánható órák kaphatók, ugyanakkor órák is.
„ borg. duplatokkal	35, 36, 40, 50.	
„ borg. kristályüveg.	42, 45, 55, 65	

INGA-ÓRÁK legnagyobb választékban saját találmányu új készlettel
melyeket a tokon kívül, legyen az 1-2 vagy 3 nehézségi
kel, mind egyszerre jólhasznó, ugyancs az ingát megindítani és a mutatást
igazítani lehet. Kéreményes leírás és árjegyzék kívánatra ingyen beküldedik.

A zsehorákat fűző és fűző, egymóval minden helysetben és vá-
rosokban aranyon és pontosan szabályosva adom által a közönségnek.
Ezt iránbeli jóállásról szólt iratot kap minden óra vevője, 3 évit pe-
dig minden javítás megrendelése használati utasítással együtt.

Arany és ezüst órák, táncok a nagy. kir. ellenőri hivatal által meg-
vizsgálva és minden nemben órák és a legkellemebb választékban kaphatók.

Ésöt heng. órák 3-8 frt. hosszúk 6-15 frt. 3-mas számu arany-
láncok rövid 18-70 frt. hosszú 25-100 frt. Talmiarany, bronz- és acél-
láncok is kaphatók. Tárgyak, melyek nem órák, hanem kivánatra
kézzel készíttetnek. Órák, arany és ezüst a legmagasabb árú eszté-
sítésként.

Vidéki megrendelések a pénzüsszeg előleges beküldésére vagy
utánvét mellett pontosan teljesíttetnek.

A „Franklin-társulat“

magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám)
megjelent és minden könyvtárban kapható:

NÉPSZERŰ

SZŐLÉSZETI ÉS BORÁSZATI KÉZIKÖNYV.

Vegytani és köztapasztalatok nyomán írta
dr. PERLAKY MIHÁLY.
Számos fametszvényvel.

(Nagy 8-rét, VIII, 192 lap.) — Füzve ára 1 ft. 50 kr.

Tartalom: Előszó. Első rész. Borvegytani előismeretek. Második rész. Szőlőművelés. Harmadik rész. Pinczegazdászat. Első fejezet. A borkészítés. Második fejezet. A borkezelés.

E könyv a bortermelés minden ágát alaposan és népszerűen tárgyalja; tehát a szerző által mult évben irt és pályajutalmazott borászati kézikönyvet átdolgozva, itt kiha-
gyással, ott bővítéssel, újabb eszmékkel és gyakorlati utmutatásokkal czélszerűsítve, gaz-
dagítva, magával a szőlőműveléssel egészíti ki, hogy borászaink, kik szőlőműveléssel is fog-
lalkoznak mind a szőlő, mind a borművelés lehetőleg teljes tanát ugyanazon tudományos
alpra fektetve bírassák.

Hirdetmény.

205 (6-6)

Az alulirt m. kir. lottó-igazgatóság megindítja a IV. magyar királyi
államsorsjátékot, melynek tiszta jövedelme ő felségének l. k. elhatározása foly-
tán részben a miskolci és budai közkórház, — továbbá a kassai bába-intézet,
és a budai jótékony nőegylet felségélyezésére, — részben pedig az 184^{9/10}
évben rokkantakká és munkaképtelenné lett honvédek javára van szánva.

Ezen sorsjáték 6320 nyerőszámot tartalmaz; a nyeremények főösszege:

240,000 forint osztr. ért. köztük	
az I-ső főnyeremény 100.000 forinttal,	10 nyeremény 1,000 forinttal,
a II-ik „ 20,000 „	20 „ 500 „
2 nyeremény 5,000 „	80 „ 100 „
2 „ 3,000 „	200 „ 50 „
4 „ 1,500 „	6000 „ 10 „

A huzás visszavonhatlanul 1874. évi január 30-án Budapesten,
az alulirt lottó-igazgatóság által fog eszközöltetni.

Egy sorsjegy ára 2 forint osztr. ért.

Sorsjegyek kaphatók: az alulirt m. kir. lottó-igazgatóságnál, a lottó-
gyűjtőknél, a lottó-, adó-, só- és postahivataloknál, és minden nagyobb váro-
sokban létező egyéb sorsjegyjárló közegeknek.

A m. kir. lottó-igazgatóság államsorsjátéki osztálya Budapesten,
1874. évi márczius 1-én.

Motusz,
(Utánnyomás nem díjaztatik.) m. kir. osztálytanácsos és lottó-igazgató.

A „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet kiadásában megjelent (Budapest, egyetem-utca 4-ik sz.)
és minden könyvkereskedésben kapható:

HÁROM NEMZEDÉK.

Széchenyi és Vörösmarty. — Kossuth és Petőfi. — Deák és Arany.
Ára 60 krajczár.

Budapest, április 26-án 1874.

17-dik szám.

ELŐFIZETÉSI FŐLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Polittikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Polittikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft.

XXI. évfolyam.

HIRDETÉSEK DIJA: Egy ótször hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri iktatásnál 15 krajczár; többszöri iktatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden iktatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetémenyeket elfogad Bécsben: Oppellik Alajna, Wollzeile Nr. 22 és Haanenstejn és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10.

QUETELET.

1796 — 1874.

Alig néhány hónapja, hogy a vesztésekben oly gazdag 1873-dik év végén a Westminster kapui Mill Stuart ravatala mögött bezárultak, s ismét újabb és újabb, csaknem pótolhatlannak látszó vesztések apasztják a hősök azon kis seregét, kik mint megannyi szellem-óriások küzdöttek a XIX. század nagy szellemi

harczát. Még visszhangzottak a Strausz Dávid koporsójára hulló hantok dübörgései, midőn február 21-én a brüsszeli tanácsház és observatoriumra fölvont fekete zászló a Quetelet halálát jelentette.

Mintha az európai tudósok dynasztiája is ki akarna halni! Liebiget egy rövid év lefolyása alatt több mint hat világhírű társa követte amaz ismeretlen hazába, honnan a legmagasabb emberi ész sem áraszt-hat többé a halandók útjára új világot. A feledhetlen 40-es évek csillagai mint bent hazánkban, úgy Európa láthatáráról is mindinkább tűnedeznek. Vajjon fog-emég a vége felé járó XIX-ik század ujakat hozni föl helyettök a XX-ik század számára?

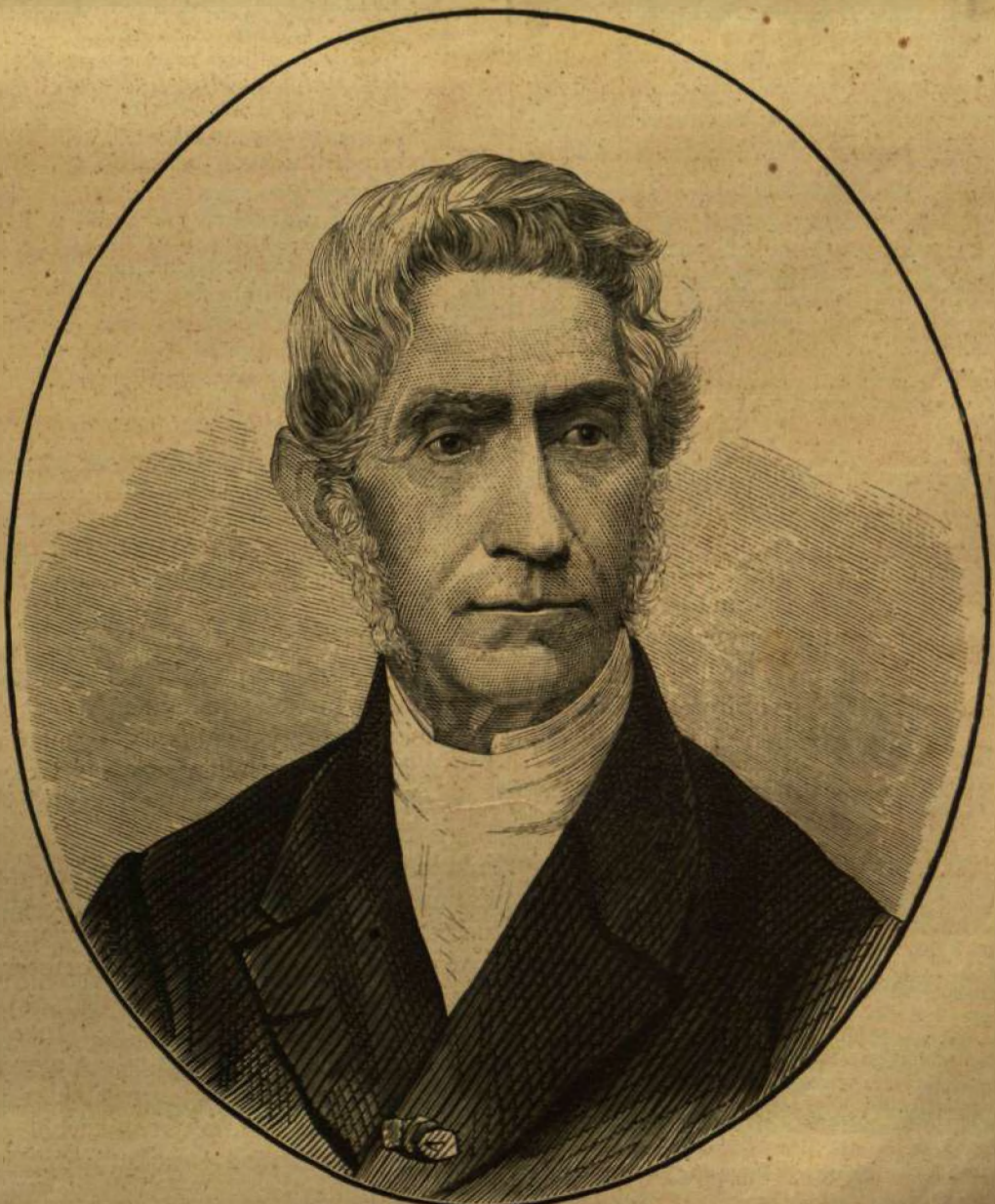
Az, a mit Quetelet tett az emberiségnek, ma már hazánk közönsége előtt sem ismeretlen. Mintegy biztos jelétül a mivelt Európával mindinkább erősülő összeolvadásunknak, ma már együtt érezzük mi is ennek minden nagyobb érliktetését. Együtt örülünk mi is véle az emberi szellem győzelmei fölött, s bánatában véle osztozunk, — mint megfordítva szintén.

Épen egy év és egy nap hiányzott még, hogy a brüsszeli csillagda egykori fáradhatatlan fiatal tanára a bibliáiról által kijelölt leghosszabb élethatárt, a 80-dik évet elérje, midőn az általa föltalált „közép

ember“-t sokkal magasabban tulszárnyaló szelleme, mint egykor izzó, de már néhány év óta mindinkább hamvadó tűz, véglobbot vetett. Csak a katonai zenekar föl-fölharsanó hangjai, s a magasra emelt fátyolozott zászlók hosszú sorai mutatták, hogy az, kinek, mint az arany-gyapjas rend lovagjának, hült tetemeit teljes katonai pompával szállíták át Brüsszel utcáin, — egykor több volt, mint a „homme moyen.“

Quetelet Adolf 1796. febr. 22-kén Gent városában született, tisztességes

polgári szülőktől, s alig hogy tanulmányait végezte, már 22 éves korában a németalföldi tudományos akadémia tagjává, s állandó titkárává választatott. Munkásságát ez időtől fogva haláláig részint ez állásának, részint az általa alkotott brüsszeli csillagdáknak szentelélé. E foglalkozásai közben jelentek meg tőle egymásután nagy föltünést okozott művei, u. m. 1826-ban a „Statistique criminelle de Belgique“ („Belgium büntügyi statisztikája“), 1835-ben a „Sur l'homme, et le developement de ses facultés“ („Az emberről

QUETELET ADOLF.